

Temanotat

Syria: Ekteskapslovgivning og ekteskapstradisjoner

© Landinfo 2018

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 2098 Vika

N-0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Marriage legislation in Syria differs between Muslims, Christians and the Druze. A marriage or divorce needs to be registered at official religious family courts. Civil marriages cannot be contracted inside Syria. According to Syrian tradition, marriages are arranged through negotiations and understandings between families, but often on the initiative of the young couples themselves. Traditions vary from place to place and according to religion and class background. Because of the civil war, parts of the population are no longer able to register marriage and divorce, or to document individual civil status. The civil war has also caused changes to certain marriage traditions.

SAMMENDRAG

Lovgivningen som regulerer ekteskap og skilsmisse i Syria, er forskjellig for muslimer, kristne og drusere. Ekteskap og skilsmisser må registreres ved egne offisielle religiøse familiedomstoler. Sivile ekteskap kan ikke inngås i Syria. Etter syrisk tradisjon kommer ekteskap i stand gjennom forhandlinger og avtaler mellom ektefolkens familier, men ofte på initiativ fra de unge selv. Tradisjonene varierer fra sted til sted, mellom ulike religiøse grupper og mellom klasser. Borgerkrigen har ført til at deler av befolkningen ikke lenger er i stand til å registrere ekteskap og skilsmisser, eller dokumentere sivilstatus. Borgerkrigen har også medført endringer i enkelte ekteskapstradisjoner.

INNHold

1. Innledning	7
1.1 Nærmere om kildesituasjonen	7
2. Kort om etniske og religiøse grupper	8
3. Ekteskapslovgivningen – en oversikt	8
3.1 Ekteskapslovgivning for muslimer	9
3.1.1 Registrering av ekteskapet ved shariadomstolen.....	10
3.1.2 Registrering av ekteskapet i sivilregisteret.....	11
3.1.3 Etterregistrering av allerede inngåtte ekteskap	11
3.1.4 Brudens verge.....	12
3.1.5 Minstealder ved ekteskapsinngåelse.....	12
3.1.6 Medgift (mahr).....	12
3.1.7 Rettigheter og plikter i ekteskapet	13
3.1.8 Polygami.....	13
3.1.9 Skilsmisse blant muslimer	14
3.1.9.1 Mannens erklæring om skilsmisse – <i>talaq</i>	14
3.1.9.2 Skilsmisse ved gjensidig enighet – <i>mukhala'a</i>	15
3.1.9.3 Juridisk skilsmisse – <i>tafriq</i>	15
3.1.10 Vergemål og omsorg for barn	16
3.2 Ekteskapslovgivning for kristne	17
3.2.1.1 Den katolske familieloven	18
3.2.1.2 De ortodokse familielovene	19
3.2.1.3 Den protestantiske familieloven.....	19
3.3 Ekteskapslovgivning for drusere	20
4. Ekteskapstradisjoner i Syria	20
4.1 Valg av ektefelle.....	20
4.2 Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap.....	21
4.3 Forlovelsen	22
4.4 Bryllupsfeiringen, medgift og registrering av ekteskapet.....	22
4.5 Uregistrerte ekteskap – <i>urfi</i> -ekteskap	23
4.6 Ekteskap ved stedfortreder	24
4.7 Barneekteskap.....	24
4.8 Aldersforskjell mellom ektefellene	25
4.9 Ekteskap mellom nære slektninger	25
4.10 Ekteskap på tvers av religion.....	25
4.11 Andre uortodokse ekteskapsformer og samboerskap	26

5. Konsekvenser av borgerkrigen	27
5.1 Registreringsrutiner som ikke fungerer	27
5.1.1 <i>Utenfor regjeringskontrollerte områder.....</i>	<i>27</i>
5.1.2 <i>I regjeringskontrollerte og kurdisk-kontrollerte områder.....</i>	<i>28</i>
5.1.3 <i>Splittede familier og avdøde ektemenn.....</i>	<i>28</i>
5.2 Registrering av ekteskap fra utlandet	29
5.3 Falske dokumenter og korrupsjon	29
5.4 Endrede ekteskapsmønstre som følge av krigen.....	30
6. Referanser	32

1. INNLEDNING

Dette temanotat tar for seg ekteskapslovgivningen og ekteskapstradisjonene i Syria. Etter en innledende kort oversikt over etniske og religiøse grupper i Syria (kapittel 2), beskriver kapittel 3 ekteskapslovgivningen. Blant annet forklares hvilke institusjoner som har vigselfmyndighet og hvilke offisielle dokumenter som bekrefter henholdsvis ekteskap og skilsmisse. Kapittel 4 beskriver de viktigste trekkene ved ekteskapstradisjonene, blant annet hvordan ekteskap vanligvis kommer i stand, hvem som bestemmer med hensyn til valg av ektefelle og ved hvilken alder det er vanlig å gifte seg. Til slutt, i kapittel 5, gis en beskrivelse av hvordan borgerkrigen i Syria har påvirket befolkningens muligheter til å registrere ekteskap og skilsmisser og hvordan krigen har påvirket og endret enkelte sider ved ekteskapstradisjonene.

Lovgivningen knyttet til ekteskap og skilsmisse er forskjellig for muslimer, kristne og drusere. Samtlige gruppers lovverk berøres i notatet. Muslimske familielov er imidlertid viet mest oppmerksomhet fordi mer enn 80 % av befolkningen regnes som muslimer i henhold til syrisk familielov.

1.1 NÆRMERE OM KILDESITUASJONEN

Informasjon om ekteskapslovgivningen bygger på den syriske personstatusloven av 1953 som regulerer blant annet ekteskap og skilsmisse, og på annen relevant lovgivning. I tillegg refereres det til ulike akademiske studier om temaet, herunder til forskeren Esther van Eijk som har gjort observerende feltarbeid ved flere kristne og muslimske familiedomstoler i Syria (van Eijk 2016).

Det finnes knapt empiriske studier om ekteskapstradisjonene i Syria. Den politiske situasjonen har i mange år gjort det vanskelig for samfunnsvitenskapelige forskere å gjøre feltarbeid. Ett unntak er den svenske antropologen Annika Rabo som siden 1980-tallet har gjennomført flere studier. Kildetilfanget i denne delen av notatet er dermed noe begrenset og bygger nesten utelukkende på studiene til van Eijk og Rabo (van Eijk 2016; Rabo 2005a; 2005b; 2011; e-postkorrespondanse september 2017).

En beslektet utfordring er den relativt store variasjonen innad i Syria. Husholds- og familiesammensetningen varierer enormt, og innbyggerne håndterer familielivet på mange forskjellige måter. Det er store ulikheter mellom by og landsbygd, mellom ulike sosiale klasser og mellom ulike etniske og religiøse grupper. I tillegg har samfunnet endret seg og er under stadig endring. Det som var vanlig for 30 eller 50 år siden, er ikke nødvendigvis vanlig i dag. Notatet beskriver derfor kun de kjente og relativt godt opplyste sidene ved ekteskapstradisjonene. Samtidig må leseren ta høyde for at ikke alle samfunnslag i Syria nødvendigvis følger de normene som skisseres her.

Siste del av notatet gir en oversikt over endringer borgerkrigen har bragt med seg, og bygger i første rekke på muntlige kilder konsultert under informasjonsinnhentingsreiser til Syria og regionen for øvrig mellom 2015 og 2018. Noen av organisasjonene ønsket ikke å bli identifisert på grunn av sensitiviteten knyttet til deres arbeid i Syria. Disse kildene er derfor anonymisert.

2. KORT OM ETNISKE OG RELIGIØSE GRUPPER

Syria er et multireligiøst og multietnisk samfunn hvor mange ulike etniske grupper lever side om side. Den eksakte befolkningssammensetningen kan ikke fastslås nøyaktig da offisiell statistikk på området mangler. Anslagsvis 85–90 % av befolkningen har arabisk som morsmål, men de arabisktalende tilhører ulike religiøse grupper. Man regner med at 60–65 % av befolkningen er arabisktalende sunni-muslimer. Om lag 12 % av befolkningen er kristne, fordelt på minst 14 ulike kirkesamfunn. Majoriteten av disse har arabisk som morsmål, men blant dem finnes også armenere og grupper som snakker ulike arameiske dialekter. I tillegg finnes små minoriteter av muslimer som snakker turkmenske og tsjerkessiske språk. Omtrent 12 % er alawier, og om lag 3 % er druserne, begge religiøse retninger med røtter i shiaislam. I tillegg finnes små minoriteter av shiamuslimer (tolver-shia) og ismailier. Både alawiene, druserne, shiamuslimene og ismailiene snakker arabisk. Om lag 10 % av befolkninger regner seg som kurdere og har kurdisk (kurmanji) som morsmål. Disse er nesten utelukkende sunnimuslimer, foruten om en liten minoritet av yezidier (Izady u.å.; Rabo 2013, s. 108).

De ulike minoritetene tenderer mot å samle seg i bestemte områder av landet. Kurderne bor i nord langs grensen mot Tyrkia. Alawienes kjerneområde er fjellene langs kysten nordvest i landet, og druserne bor fortrinnsvis i Swayda-provinsen i sør. Samtidig har de fleste byene tiltrukket seg immigranter fra mange ulike etniske og religiøse grupper og fremstår således som multietniske, selv om den eksakte miksen varierer fra by til by (Rabo 2013, s. 108–109).

3. EKTESKAPSLOVGIVNINGEN – EN OVERSIKT

I Syria reguleres familielovgivningen, herunder ekteskap, skilsmisse, foreldreansvar, vergemål, testamentering og arv, av personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya*) fra 1953, revidert i 1975, 2003 og 2010. Loven er en kodifisering av islamsk rett, sharia. Egne offisielle shariadomstoler (*al-mahkama al-shar'iyya*) behandler alle typer saker etter personstatusloven (van Eijk 2016, s. 49–51; Rabo 2011, s. 32–33).

Loven gjelder for alle syrere, men det gjøres visse unntak for druserne, kristne og jøder¹ som får anvende egne religiøse lover i forbindelse med ekteskap, skilsmisse, barns underhold, medgift, testamente og arv. Druserne og kristne har egne familiedomstoler med kompetanse på disse sakfeltene (se kapittel 3.2 og 3.3). Andre forhold som reguleres av personstatusloven, blant annet vergemål og spørsmål om farskap, gjelder for alle syrere uavhengig av religion (van Eijk 2016, s. 51–54, 90, 175). Shariadomstolene har dermed kompetanse til å avgjøre spørsmål knyttet til blant annet vergemål for alle syrere, uavhengig av religion, mens de behandler spørsmål knyttet til ekteskap og skilsmisse kun når muslimer er involvert.

¹ Nesten alle gjenværende jøder i Syria utvandret tidlig på 1990-tallet. I dag regner man med at det er færre enn 100 personer igjen i Syria. Informasjon om jødisk familielovgivning i Syria er derfor vanskelig å oppdrive, og blir ikke nærmere beskrevet i dette notatet.

Alle delene av loven gjelder for muslimer og for ekteskap hvor en av partene (mannen) er muslim. Loven tillater at en muslimsk mann gifter seg med en ikke-muslimsk kvinne. Kristne kvinner som gifter seg med muslimske menn, behøver ikke konvertere. Barn av slike ekteskap regnes som muslimer. En muslimsk kvinne kan ikke gifte seg med en ikke-muslimsk (kristen eller drusisk) mann. Slike ekteskap regnes som ugyldige (*batil*). For at en ikke-muslimsk mann skal kunne gifte seg med en muslimsk kvinne, må han først konvertere til islam (se også kapittel 4.10 om ekteskap på tvers av religion) (van Eijk 2016, s. 64–65).

Personstatusloven gjelder for ekteskap der en av ektefellene er syrisk statsborger og den andre ektefellen er utlending, samt for utenlandske muslimer fra stater hvor islamsk familielov anvendes (van Eijk 2016, s. 53). Den gjelder ikke for syrere og utlendinger (muslimer eller ikke-muslimer) som har inngått ekteskap i land med sivil ekteskapslovgivning. Slike ekteskap kan imidlertid normalt anerkjennes og registreres i Syria så fremt de ikke strider mot syriske rettsregler (*ordre public*). Ekteskap inngått i utlandet mellom to av samme kjønn, vil for eksempel ikke bli godtatt. Dersom det sivile ekteskapet oppløses i utlandet, vil skilsmissen normalt også kunne anerkjennes og registreres i Syria (Rabo 2011, s. 40).

Det er viktig å understreke at loven ikke skiller mellom ulike sekter innenfor islam og at den gjelder for både sunnimuslimer, alawier og andre shiamuslimske retninger som finnes representert i Syria (med unntak av druserne om man regner dette som en muslimsk sekt). Det finnes ingen egen shiamuslimsk familielovgivning eller domstol slik som i for eksempel Libanon eller Irak (van Eijk 2016, s. 52).²

Alle ekteskap må registreres ved domstolene for at de skal anerkjennes offisielt, enten ved shariadomstolene (muslimer), ved den drusiske domstolen eller i kristne kirker (van Eijk 2016, s. 53; Rabo 2011, s. 34).

I de følgende underkapitlene beskrives muslimsk (kapittel 3.1), kristen (kapittel 3.2) og drusisk (kapittel 3.3) familielovgivning, med vekt på blant annet registreringsprosedyrer, minstealder ved ekteskapsinngåelse og skilsmiseregler.

3.1 EKTESKAPSLOVGIVNING FOR MUSLIMER

I islamsk rettspraksis, og i henhold til personstatusloven, er ekteskapet en kontrakt mellom to parter hvor det må foreligge et tilbud (*i'jab*) fra den ene part og en aksept (*qabul*) fra den andre. Kontrakten gir mannen og kvinnen ulike og klart definerte rettigheter og plikter i ekteskapet. Ekteskapet inngås ved at partene, eller deres stedfortredere, undertegner en ekteskapskontrakt. Kontrakten skal også undertegnes av to vitner. I kontrakten stipuleres blant annet størrelsen på medgiften (*mahr*) som brudgommen skal betale til bruden (van Eijk 2016, s. 215; Tabet 2005; CEDAW 2005, s. 86). Ekteskapet må registreres ved shariadomstolen, men i praksis skjer dette som oftest på et annet tidspunkt enn selve bryllupsfeiringen. Enkelte registrerer ekteskapet ved domstolen før bryllupsfeiringen og før bryllupet er «fullbyrdet», det vil si før partene flytter sammen og påbegynner samlivet. Andre registrerer ekteskapet etter feiringen og etter at samlivet er påbegynt (se kapittel 3.1.2 og 4.4).

² Etter hva Landinfo forstår, er ikke yezidiene anerkjent som egen religiøs gruppe. Formodentlig er de registrert som muslimer i offentlige registre i Syria og faller således innunder personstatuslovens jurisdiksjon.

3.1.1 Registrering av ekteskapet ved shariadomstolen

Registrering ved shariadomstolen er den eneste anerkjente fremgangsmåten (for muslimer) for å få et ekteskap legalt anerkjent. Ingen andre institusjoner enn familiedomstolene har formell vigselfmyndighet. Det er ikke mulig å inngå sivile ekteskap i Syria (CEDAW 2005, s. 86; Tabet 2005).

Det finnes totalt 24 shariadomstoler i Syria, hvorav seks er lokalisert i Damaskus. Domstolene ledes av en enkelt dommer. Dommerne er jurister utdannet ved de juridiske fakultetene ved syriske universiteter, uten spesialisering i familierett eller islamsk rett. Det finnes ikke egne ankedomstoler, men saker fra shariadomstolene kan ankes til et eget «sharia-kammer» i høyesterett (Court of Cassation) (van Eijk 2016, s. 54–55; Rabo 2011, s. 32–33).

For å få ekteskapet registrert, skal ektefolkene levere inn en søknad til shariadomstolen. Følgende dokumenter skal vedlegges søknaden (van Eijk 2016, s. 218; Personstatusloven 1953, art. 40, 1):

- en attest fra den lokale *mukhtaren*³ som stadfester alder, navn og bosted på partene og navnet på brudens verge. Attesten skal også stadfeste at det ikke er lovlige hindringer mot at partene inngår ekteskap.
- utskrift av folkeregistrerte opplysninger utstedt av Sivilstatusavdelingen (se kapittel 3.1.2) som viser begge parters sivilstatus
- legeattest som bekrefter at partene ikke har sykdommer som hindrer dem i å inngå ekteskap
- tillatelse fra militærmyndighetene for de som tjenestegjør i de væpnede styrkene og de som er i vernepliktsalder (menn mellom 18 og 42 år)
- tillatelse fra sikkerhetstjenesten dersom en av partene er utlending.

Registreringen blir normalt slutført ved at en dommerassistent skriver selve ekteskapskontrakten, enten hjemme, mot et lite økonomisk vederlag, eller i domstolen. Assistenten eller dommeren skal påse at all dokumentasjon vedlagt søknaden, er i orden. Det er normalt ingen fest eller seremoni forbundet med denne handlingen.

Ektefolkene må ikke møte personlig ved domstolen i forbindelse med registrering av ekteskapet, men kan la seg representere av stedfortredere (*wakil*). Kvinnens verge ved ekteskap (se kapittel 3.1.4) kan være hennes stedfortreder (internasjonal organisasjon, møte mai 2017). Stedfortrederen må fremlegge en skriftlig fullmakt fra parten som ikke er til stede (humanitær organisasjon, møte juni 2018).

Domstolene benytter standardiserte kontrakter (*sakk zawaj*) hvor navn og personalia på ektefolkene føres inn, i tillegg til navn på de to vitnene og navn på eventuelle stedfortredere. Det er også egne rubrikker for størrelsen på medgiften og eventuelle «særskilte krav», det vil si andre forhold som ektefolkene har blitt enige om å ta med i kontrakten. Selv om kontraktene er standardiserte, kan utforming og layout variere noe fra en domstol til en annen (NID, e-postkorrespondanse september 2017; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017; van Eijk, møte juni 2018).

³ En *mukhtar* har ansvaret for å legalisere visse typer dokumenter og utsteder bekreftelser på identitet og bostedstilholdighet. Det finnes *mukhtarer* i alle kommuner i Syria og i alle bydeler i byene.

3.1.2 Registrering av ekteskapet i sivilregisteret

Domstolen skal innen ti dager sende kopi av ekteskapskontrakten til *Sivilstatusavdelingen (al-shu'un al-madaniyya)*, som er en egen avdeling under det syriske innenriksdepartementet. Den administrerer sivilregistrene (folkeregistrene) og utsteder ID-kort og andre offisielle identitetsdokumenter. Avdelingen har hovedkontor i Damaskus og regionale kontorer i provinshovedstedene og på sub-provinsnivå. Før borgerkrigens utbrudd i 2011 fantes det omtrent 280 lokalkontorer i landet (Landinfo 2017, s. 7). Når sivilstatusavdelingen mottar melding om ekteskap eller skilsmisse fra shariadomstolene, skal de oppdatere ektefolkens sivilstatus i sivilregistrene. Etter at ekteskapet er registrert, utsteder avdelingen en egen ekteskapsattest (*bayan zawaj*) og en familiebok (*daftar aila*) til ektemannen (DISCS u.å.; van Eijk 2016, s. 218; Landinfo 2017, s. 10–11; CEDAW 2005, s. 86; U.S. Department of State u.å.).

Ugifte kvinner er registrert sammen med sin fars familie og under samme *familienummer* som fars familie i sivilregisteret. Familienummeret (*khana* eller *qayd*) er sivilregisterets arkivnøkkel og har vært i bruk siden det første registeret for Syria ble etablert i 1922. Familienummeret består av et stedsnavn (landsby eller kvartal i en større by), etterfulgt av et nummer (som regel minst to siffer). Alle medlemmer av en storfamilie har samme familienummer.

Når en kvinne gifter seg, flyttes hun fra sin fars familienummer til den nye ektemannens familienummer. Nummeret står oppført på de fleste offentlige identitetsdokumenter og føres opp på ekteskapsattester (*bayan zawaj*) utstedt av Sivilstatusavdelingen. I dag har alle syriske statsborgere, i tillegg til familienummer, et unikt nasjonalt nummer (*raqam watani*). Dette ble innført samtidig med digitaliseringen av registrene i 2004 (Landinfo 2017, s. 7; Sivilstatusavdelingen, møte september 2015 og september 2016; Sivilstatusavdelingen u.å.).

På grunn av den pågående borgerkrigen fungerer ikke alltid meldingsrutinene mellom shariadomstolene og sivilregistrene (se kapittel 5.1).

3.1.3 Etterregistrering av allerede inngåtte ekteskap

Personstatusloven åpner også for å etterregistrere et uoffisielt religiøst ekteskap som allerede er inngått privat mellom partene. Ekteskapsdato blir datoen som ektefolkene og vitnene oppgir. Normalt registrerer domstolene ekteskapet selv om det ikke foreligger en skriftlig privat ekteskapskontrakt, så lenge ektefolkene og to vitner går god for at ekteskap faktisk har funnet sted, og så fremt alle øvrige betingelser er oppfylt og nødvendig dokumentasjon er fremlagt.

I henhold til personstatusloven skal sågar ekteskapet registreres uavhengig av om alle betingelser er oppfylt dersom et barn allerede er født eller en kvinne påviselig er gravid. Etterregistreringen benevnes *tathbit al-zawaj* (stadfesting av ekteskap), og standardiserte attester som benyttes for dette formålet i shariadomstolene, har overskriften *bayan ithbat zawaj sadir an al-makhama al-shar'iyya fi ...* (Bekreftelse på stadfesting av ekteskap utstedt av sharia-domstolen i ...) (van Eijk 2016, s. 218; van Eijk, e-postkorrespondanse mars 2016; NID, e-postkorrespondanse september 2017; Personstatusloven 1953, art. 40, 2).

Registrering er i utgangspunktet lovpålagt. Det er straffbart å inngå et ekteskap uten å registrere det dersom betingelsene for å inngå ekteskap nedfelt i personstatusloven, ikke er oppfylt. Både ektefolkene, vitnene og vigsleren kan i utgangspunktet straffes

med bøter og i noen tilfeller fengsel. Straffereaksjoner har imidlertid sjeldent eller aldri blitt håndhevet i praksis (UNICEF 2014, s. 13). I juni 2018 vedtok det syriske parlamentet en endring i straffeloven som innebærer høyere bøter og strafferammer for de som inngår ekteskap privat uten at det registreres og uten at alle betingelser er oppfylt (SANA 2018). Det er for tidlig å vurdere hvilke implikasjoner lovendringen vil få i praksis for de som inngår et ekteskap uten å registrere det.

3.1.4 Brudens verge

En kvinne som regnes som voksen (*kabira*), det vil si 17 år i henhold til personstatusloven, behøver i utgangspunktet ikke vergens tillatelse til å inngå ekteskap. I praksis er imidlertid voksne kvinners verge som regel alltid til stede og gir sitt samtykke ved ekteskapsinngåelse. Det er en sosial forventning om at vergen skal samtykke også for voksne kvinner (Brørby & Hanson 2010; Rabo, e-post-korrespondanse september 2017).

Selv om loven tillater en voksen kvinne å gifte seg uten vergens samtykke, er dommeren forpliktet til å spørre vergen om hans synspunkt på ekteskapet. Dersom vergen ikke motsetter seg ekteskapet, eller dersom han har motforestillinger som ikke er godt begrunnet, kan dommeren tillate ekteskapet forutsatt at ektefolkene er av samme sosiale status, som i henhold til personstatusloven bestemmes av de lokale skikkene (*urf al-balad*). En kvinne kan gifte seg med en mann av høyere sosiale status, men det motsatte er problematisk, det vil si at en kvinne gifter seg under sin stand (se også kapittel 4.1). Kvinner under 17 år må alltid ha vergens samtykke for å kunne gifte seg (CEDAW 2005, s. 86; van Eijk 2016, s. 216–217; Personstatusloven 1953, art. 20–28; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Kvinnens far er i utgangspunktet verge ved ekteskapsinngåelse. Dersom han ikke er tilgjengelig, er død eller uegnet til oppgaven, skal farfar eller en annen mannlige slektning, med prioritet i henhold til arverekken, opptre som verge (van Eijk 2016, s. 216; Personstatusloven 1953, art. 21).

3.1.5 Minstealder ved ekteskapsinngåelse

Minstealder ved ekteskapsinngåelse i henhold til personstatusloven er 18 år for menn og 17 år for kvinner. Dersom partene er yngre enn dette, kan de likevel levere inn en søknad om ekteskap til domstolen, forutsatt at de er fysisk modne og over 15 år (menn) og 13 år (kvinner). Dersom de er mindreårige, må deres respektive verger samtykke til ekteskapet. Dommeren kan nekte å godkjenne et ekteskap blant mindreårige dersom det er for stor aldersforskjell dem imellom eller dersom det ikke er i parets interesse å gifte seg. Hva som menes med partenes interesse (*maslaha*), er ikke nærmere forklart i loven (van Eijk 2016, s. 216; Personstatusloven 1953, art. 18-19).

Ifølge en kilde som den norske ambassaden i Damaskus har intervjuet, kan dommeren også godkjenne et ekteskap med en jente yngre enn 13 år dersom hun er gravid. Ifølge den samme kilden er det ikke vanskelig å få til dette (Brørby & Hanson 2010).

3.1.6 Medgift (*mahr*)

Et ekteskap forutsetter at mannen betaler medgift til kvinnen. Medgiften er kvinnens rettighet og mannens forpliktelse. En ubetalt medgift er å anse som en gjeld som mannen har til sin hustru (van Eijk 2016, s. 220; CEDAW 2005, s. 87).

Personstatusloven setter ingen øvre eller nedre grense for medgiften. Dersom det ikke er spesifisert i kontrakten, skal størrelsen fastsettes ut fra hva som er normalt blant hennes like og følge lokal tradisjon (van Eijk 2016, s. 220; CEDAW 2005, s. 87).

Medgiften er som regel delt opp i en «umiddelbar» medgift (*mahr mu'ajjal*) som skal betales i forbindelse med kontraktsinngåelsen, og en «forsinket» medgift (*mahr muajjal*).⁴ Den forsinkede medgiften skal betales ved skilsmisse eller dersom ektemannen dør, med mindre et annet tidspunkt er oppgitt i ekteskapskontrakten. Medgiften *må* ikke deles opp. Hele eller deler av medgiften kan være enten umiddelbar eller forsinket (van Eijk 2016, s. 220; CEDAW 2005, s. 87).

3.1.7 Rettigheter og plikter i ekteskapet

Mannen og kvinnen har ulike rettigheter og plikter i ekteskapet. Mannen er forpliktet til å betale for sin kones underhold (*nafaqa*), blant annet bolig, klær, mat og medisinsk behandling. Islamsk rettspraksis bestemmer at kvinnen har rett på samme levestandard som før hun giftet seg (Tabet 2005, s. 2). Personstatusloven fastslår at boligens størrelse og standard skal stå til hennes sosiale status. Underholdsbidraget skal fastsettes ut fra mannens økonomiske evne og kan endres over tid (van Eijk 2016, s. 221; Personstatusloven 1953, art. 65–71).

Ektemannen betraktes som familiens overhode, og kvinnen plikter å opptre lydige overfor ham etter at hun har mottatt den umiddelbare medgiften. Lydighetsplikten innebærer at hun må bo sammen med ektemannen. Dersom hun forlater deres felles bolig uten legitim grunn, eller forhindrer ektemannen fra å komme inn i deres felles bolig, betraktes hun som ulydig (*nashiza*), og mister retten til underhold så lenge hun opptrer ulydig (van Eijk 2016, s. 221; Tabet 2005). Loven har ingen bestemmelser som direkte henviser til mannens og kvinnens seksuelle rettigheter og plikter, i motsetning til klassisk islamsk rettspraksis der en kvinne har rett til å bli gravid og en mann har rett på hustruens seksuelle tjenester (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Kvinnen kan også miste retten til underhold dersom hun tar lønnet arbeid utenfor hjemmet uten mannens samtykke (van Eijk 2016, s. 221; Tabet 2005).

Kvinner er ikke forpliktet til å dele sin inntekt med ektemannen, men i praksis vil nesten alltid yrkesaktive kvinner bidra til familiens underhold. Den økonomiske situasjonen i Syria har gjort det nærmest umulig for en familie å leve av ektemannens inntekt alene (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

3.1.8 Polygami

I tråd med islamsk rettspraksis, tillater personstatusloven at en mann på visse vilkår kan være gift med inntil fire kvinner samtidig. Dommeren ved shariadomstolen kan imidlertid nekte å godkjenne et polygamt ekteskap dersom det ikke foreligger «legitim grunn». Hva som menes med legitim grunn (*musawwigh shar'i*), er ikke nærmere spesifisert i loven. Bestemmelsen ble endret gjennom en lovendring i 1975. Hensikten skal ha vært å begrense menns mulighet til å ta flere koner. Mannen er også forpliktet

⁴ Begrepene *mu'ajjal* (umiddelbar) og *muajjal* (forsinket) uttales forskjellig på arabisk og skrives med henholdsvis *ayn* (ع) og *hamza* (أ). Umiddelbar og forsinket medgift omtales i islamsk rettspraksis også som *mahr muqaddam* (umiddelbar) og *mahr mu'akhar* (forsinket) (Dahl 1992, s. 66).

til å behandle sine koner likt med hensyn til underhold, og han må skaffe dem bolig av samme standard (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 79, 221, 249).

Polygami forekommer, men utbredelsen er relativt beskjeden. Ifølge en studie gjennomført av FNs utviklingsfond for kvinner i 2005, hadde 12 % av respondentene i undersøkelsen giftet seg med to kvinner, 9 % i urbane strøk og 16 % i rurale strøk (UNIFEM 2005). Etter at det brøt ut borgerkrig i 2011, skal forekomsten ha økt betraktelig i enkelte områder fordi langt flere menn enn kvinner har omkommet som følge av krigen (Enab Baladi 2017b).

3.1.9 Skilsmisse blant muslimer

Det eksisterer i hovedsak tre ulike former for skilsmisse i henhold til personstatusloven. Disse er skilsmisse erklært av ektemannen (*talaq*), skilsmisse etter gjensidig enighet mot at kvinnen frasier seg finansielle rettigheter helt eller delvis (*mukhala 'a*), og ulike former for juridisk skilsmisse innvilget av domstolen (*tafriq*) (van Eijk 2016, s. 222–228).

Både menn og kvinner har rett til å gifte seg på nytt etter en skilsmisse, men kvinner må vente til utløpet av en «venteperiode» for å forsikre seg om at hun ikke bærer eksmannens barn. Venteperioden (*idda*) er tre fulle menstruasjonssykluser for en kvinne som ikke er gravid, fire måneder og ti dager for en enke, et helt svangerskap dersom kvinnen er gravid, et helt år for kvinner som ikke har hatt menstruasjon over en lengre periode og tre måneder for kvinner i overgangsalderen. Dersom ekteskapet ikke var fullbyrdet, er ikke kvinnen pålagt noen venteperiode. Mannen er pålagt å betale underholdsbidrag til kvinnen så lenge venteperioden varer (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 227–228; Personstatusloven 1953, art. 121–128).

Skilsmisser skal, på samme måte som ekteskap, registreres og godkjennes av domstolen, som så informerer Sivilstatusavdelingen innen ti dager. Avdelingen oppdaterer deretter sivilstatus i registrene og noterer skilsmissen i familiebogen (den fraskilte kvinnen tas ut av mannens familiebok og gjeninnføres i sin fars familiebok). Sivilstatusavdelingen kan også utstede en skilsmisseattest (*bayan talaq*) (DISCS u.å.; Landinfo 2017, s. 10–11; van Eijk 2016, s. 218–219; Sivilstatusavdelingen, møte september 2017).

3.1.9.1 Mannens erklæring om skilsmisse – *talaq*

En mann over 18 år har rett til å skille seg fra sin kone uten å måtte oppgi noen bestemt grunn (*talaq*). Kvinner har ikke en tilsvarende rettighet. Mannen kan erklære skilsmisse ved ordene «jeg skiller meg fra deg» enten muntlig eller skriftlig. Menn under 18 år behøver dommerens samtykke til å oppnå *talaq*. En myndig mann kan delegere retten til skilsmisse til en annen person, det vil si skilsmisse ved stedfortreder. Han kan også delegere retten til sin kone. I så tilfelle må det nedfelles i ekteskapskontrakten, og innebærer da at kvinnen har rett til å skille seg fra ektemannen (van Eijk 2016, s. 222).

Det skilles mellom gjenkallelig (*raji'*) og ugjenkallelig (*ba'in*) skilsmisse. En gjenkallelig skilsmisse innebærer at ektemannen kan ombestemme seg og ta sin kone tilbake innenfor venteperioden. Dersom mannen ikke tar sin kone tilbake, og venteperioden utløper, er skilsmissen endelig. Paret kan i så tilfelle bare gifte seg på nytt dersom de inngår et nytt ekteskap med en ny ekteskapskontrakt og ny medgift. En mann kan kun skille seg og ta sin kone tilbake to ganger. Dersom han skiller seg

gjennom *talaq* for tredje gang, blir skilsmissen ugjenkallelig, og han mister retten til å ta henne tilbake, eller til å gifte seg med henne på nytt. Paret kan i slike tilfeller kun gifte seg på nytt dersom hun i mellomtiden har vært gift og deretter skilt fra en annen mann og dette ekteskapet har vært fullbyrdet. Hver *talaq* må erklæres ved separate anledninger. Såkalt trippel-*talaq*, hvor mannen erklærer skilsmisse tre ganger på rad eller i samme vending, regnes som én *talaq* (van Eijk 2016, s. 222–223).

En *talaq* må registreres i domstolen. I henhold til personstatusloven skal dommeren først utsette registrering i en måned i håp om at mannen ombestemmer seg. Etter en måned skal dommeren kalle partene til seg. Dersom mannen insisterer på skilsmisse, har dommeren plikt og anledning til å forsøke å forsone partene, blant annet gjennom å involvere andre familiemedlemmer. Dersom forsoningen mislykkes, skal dommeren godkjenne registrering av skilsmissen (van Eijk 2016, s. 225). I praksis blir lovens bestemmelser om utsatt registrering og mekling ofte tilsidesatt. Det antas at mange skilsmisser registreres av dommerne samme dag som skilsmissen meldes til domstolen (van Eijk, møte juni 2018).

Det forekommer at menn erklærer skilsmisse privat, men unnlater å kontakte domstolen for å registrere skilsmissen. I slike tilfeller kan kvinnen kontakte domstolen for å få verifisert om hun rent faktisk er skilt eller for å kreve at skilsmissen registreres (van Eijk 2016, s. 157–158).

En fraskilt kvinne kan gå til domstolen og kreve kompensasjon dersom mannens *talaq* var vilkårlig og uten god grunn. Dersom en vilkårlig skilsmisse resulterer i at kvinnen opplever fattigdom og vanskeligheter, kan mannen dømmes til å betale erstatning, enten i form av faste underholdsbidrag (*nafaqa*) i inntil tre år i tillegg til underhold i venteperioden, eller i form av en engangssum. Mannen er ikke pålagt å betale erstatning dersom kvinnen har andre slektninger som kan understøtte henne økonomisk (van Eijk 2016, s. 224).

3.1.9.2 Skilsmisse ved gjensidig enighet – *mukhala'a*

Mukhala'a er skilsmisse gjennom gjensidig enighet. Ektefellene undertegner en skilsmissekontrakt hvor det fremgår at mannen går med på å skille seg mot at kvinnen betaler en kompensasjon til mannen. For at kontrakten skal være gyldig, må begge parter være myndige, begge parter må samtykke, og kontrakten skal stipulere størrelsen på den finansielle kompensasjonen kvinnen skal betale til mannen. Kompensasjonen kan eksempelvis være at kvinnen frasier seg retten på forsinket medgift helt eller delvis og/eller underholdsbidrag etter skilsmissen. Partene står fritt til å bestemme størrelsen på kompensasjonen. Dommeren ved shariadomstolen skal ikke registrere *mukhala'a*-skilsmissen umiddelbart, men skal først forsøke å forsone partene ved å gå gjennom de samme stegene som ved *talaq*-skilsmisse omtalt over (van Eijk 2016, s. 224–225; CEDAW 2005, s. 89).

3.1.9.3 Juridisk skilsmisse – *tafriq*

Personstatusloven åpner for at en av partene kan søke domstolen om skilsmisse, såkalt juridisk skilsmisse (*tafriq*), på bestemte vilkår. Disse kan oppsummeres som følger (van Eijk 2016, s. 225–226; CEDAW 2005, s. 90–95):

- En mangel eller defekt ved ektemannen: Dette kan være en defekt som forhindrer at ekteskapet konsumeres/fullbyrdes, at mannen har blitt psykisk syk etter ekteskapsinngåelsen eller mannens impotens. Kvinnen kan ikke søke

skilsmisse på dette grunnlaget dersom hun visste om og godtok defekten før ekteskapet ble inngått. Dommeren vil vurdere saken og oppløse ekteskapet dersom det ikke er utsikter til at mannes defekt kan helbredes. En skilsmisse på dette grunnlaget regnes som en ugjenkallelig (*ba'in*) skilsmisse.

- Mannens forsvinning eller fravær: Dersom en mann er fraværende eller forsvunnet, eller dersom han er dømt til fengsel i mer enn tre år, kan kvinnen søke om skilsmisse etter at fraværet har vart i minst ett år. En skilsmisse på dette grunnlaget er gjenkallelig (*raji'*), hvilket betyr at mannen kan ta sin kone tilbake dersom han kommer til rette eller løslates fra fengsel innenfor venteperioden (*idda*).
- Manglende betaling av underholdsbidrag: Kvinner kan søke skilsmisse på dette grunnlaget. Dommeren vil gi mannen maksimum tre måneder på å gjenoppta betaling av underhold. Hvis han ikke gjør dette, innvilges skilsmisse. Også denne skilsmissen er gjenkallelig. Mannen kan ta sin hustru tilbake i venteperioden dersom han gjenopptar betalingen.
- Uenighet og fiendskap mellom ektefellene: Begge ektefeller kan søke skilsmisse på dette grunnlaget. Den som anlegger sak, må bevise at den andre part har forvoldt så mye skade at det blir umulig å fortsette samlivet. Hvis skade kan bevises, og dommeren ikke er i stand til å forsone partene, kan ugjenkallelig skilsmisse innvilges. Hvis skade ikke kan bevises, skal dommeren utsette beslutningen i minst en måned i håp om forsoning.

Dersom forsoning mellom ektefolkene ikke inntreffer etter at søknad om juridisk skilsmisse er fremsatt, og saksøkeren holder fast ved sitt krav, skal dommeren oppnevne to meglere fra ektefolkenes familie som vil forsøke å forsone partene. Dersom forsoningen feiler og meglerne konkluderer med at ektemannen har gjort urett, skal meglerne anbefale ugjenkallelig skilsmisse. Dersom de kommer frem til at kvinnen også kan bebreides eller at begge parter har gjort urett mot hverandre, skal meglerne anbefale juridisk skilsmisse mot at kvinnen returnerer deler eller hele medgiften. Dersom meglerne ikke finner skyld ved noen av partene, kan de anbefale at ekteskapet oppløses gjennom en *mukhala'a*-skilsmisse, men kun dersom kvinnen går med på å frasi seg all økonomisk kompensasjon. Når meglerne har avsluttet sitt arbeid, skal de legge frem en rapport for dommeren med sine anbefalinger. Dommeren har anledning til å avvise rapporten og utnevne nye meglere (van Eijk 2016, s. 227).

3.1.10 Vergemål og omsorg for barn

Loven skiller mellom juridisk vergemål (*wilaya*) og daglig omsorg (*hadana*) for barn. Foreldrene har delt omsorg for barna så lenge de er gift, men far vil alltid være den juridiske vergen (*wali*) til barna inntil de fyller 18 år. Vergemål deles inn i to kategorier: Vergemål over en person (*al-wilaya al-nafsiyya*) og vergemål over en mindreårig persons eiendom (*al-wilaya ala al-mal*). Vergemål over en person innebærer at vergen bestemmer over utdanning, medisinsk behandling, oppdragelse, samtykke til ekteskap og andre forhold som gjelder den mindreåriges interesser.

Begge kategorier av vergemål tilfaller barnas far. Dersom det ikke finnes en far, skal vergemålet delegeres til farfar eller et annet mannlige familiemedlem i henhold til arverekken slik den er definert i islamsk rettspraksis, og forutsatt at det mannlige familiemedlemmet står i et slektskapsforhold til barnet som forbyr ekteskap dem

imellom (*mahram*). Dommeren kan utnevne en kvinne, for eksempel barnas mor, til verge over barnas eiendom (*wasi*). En kvinne kan imidlertid ikke fungere som verge over en mindreårig person (*wali*) (van Eijk 2016, s. 67).

Etter en skilsmisse har kvinner omsorgsrett (*hadana*) for sine barn. Dette innebærer at barna vil bo sammen med mor, selv om far eller et annet mannlig familiemedlem i fars familie alltid er barnas verge. Hun kan gå til domstolen og kreve omsorgsretten, som hun har rett til inntil 13 år for gutter og 15 år for jenter. Deretter har far rett til å overta omsorgen, men foreldrene står fritt til å enes om en annen ordning. Dersom mor gifter seg på nytt mens barna er under henholdsvis 13 og 15 år, mister hun omsorgsretten (van Eijk 2016, s. 67; van Eijk, møte juni 2018; CEDAW 2005, s. 95).

Forelderen uten den daglige omsorgen for barna, har rett til å se barna med jevne mellomrom. Dersom det oppstår konflikt, kan dommeren bestemme de eksakte besøksordningene (CEDAW 2005, s. 95).

En mor med omsorgen for mindreårige barn, kan ikke skaffe pass til barna eller reise med dem uten vergens samtykke.⁵ Likeledes kan ikke vergen reise med barna uten mors samtykke dersom mor har omsorgsretten (Direktoratet for migrasjon og pass, møte september 2015; Syrias innenriksdepartement u.å.; CEDAW 2005, s. 97).

Reglene i personstatusloven om vergemål, gjelder for alle, det vil si både for muslimer, drusere og kristne. Lovens bestemmelser om daglig omsorg for barn gjelder imidlertid kun for muslimer, mens druserne og de kristne anvender sine egne familielover (van Eijk 2016, s. 67–68).

3.2 EKTESKAPSLOVGIVNING FOR KRISTNE

Syria er en del av det historiske området hvor kristendommen først oppsto og spredte seg, og landet har hatt en kontinuerlig kristen bosetting gjennom hele kirkehistorien. I dag eksisterer det en rekke ulike kirkesamfunn i landet. Disse deles gjerne inn i tre hovedkategorier: 1) katolske kirker, det vil si kirkesamfunn som anerkjenner paven i Romas autoritet, 2) ortodokse eller østlige kirker og 3) evangeliske eller protestantiske kirker. Den gresk-ortodokse kirken (også omtalt som romersk-ortodoks, *rum urthudhuks* på arabisk), med om lag 500 000 medlemmer, er det største kirkesamfunnet i Syria (van Eijk 2016, s. 59–63).

Personstatuslovens artikkel 308 slår fast at kristne og jøder skal anvende sine egne religiøse regler med hensyn til blant annet forlovelse, ekteskap og skilsmisse. Siden 2010 er dette utvidet til også å gjelde arv og testamentering for både kristne og drusere. Ekteskap inngås i kirkene, og spørsmål om skilsmisse behandles av kristne religiøse domstoler (*mahakim ruhiyya*). En egen lov vedtatt i 1936, under den franske mandatperioden, lister opp kristne kirkesamfunn som formelt har rett til å vedta egne familielover: maronitter, gresk-ortodokse, gresk-katolikker, armensk-ortodokse, armensk-katolske, syrisk-ortodokse, syrisk-katolske, assyrisk-kaldeiske, kaldeiske (katolske), latinske og protestanter.

⁵ I henhold til en artikkel på nettsiden Syrian Law Journal postet i september 2017, har enkelte syriske ambassader nylig bedt shariadomstolen om å gi syriske kvinner bosatt i utlandet vergerett over deres barn slik at de kan søke om pass for barna. Mange kvinner bor i dag i utlandet uten sine ektemenn på grunn av krigen i Syria. Det er uklart for Landinfo hvorvidt en slik ordning med vergerett tilkjent mor, vil være i tråd med loven. Artikkelen sier ikke noe om hva shariadomstolene eventuelt har bestemt i dette spørsmålet (Syrian Law Journal u.å.b).

Kun disse offisielt anerkjente kirkesamfunnene har lov til å vedta egne familielever, men dette må skje innenfor nasjonale rammer, hvilket betyr at lovene formelt må vedtas og godkjennes av lovgivende myndighet. Det nyeste eksempelet i så måte er en egen lov for de katolske kirkene som ble vedtatt av parlamentet, og deretter kunngjort gjennom en presidentforordning som Lov nr. 31 i 2006. I tillegg har de gresk-ortodokse, syrisk-ortodokse, armensk-ortodokse og evangeliske kirkene egne familielever (van Eijk 2016, s. 59–63).

Ekteskapsinngåelse skjer i kirkene til de respektive kirkesamfunnene. Under en religiøs seremoni, med to vitner, signerer ektefolkene en ekteskapskontrakt. Kirken oversender kontrakten til Sivilstatusavdelingen som oppdaterer ektefolkens sivilstatus i folkeregisteret, på samme måte som for muslimer. Skilsmisse kan innvilges av de kristne familiedomstolene på visse vilkår. Regelverket varierer fra et kirkesamfunn til et annet. Polygami er forbudt for alle kristne (Brørby & Hanson 2010).

Sivile ekteskap inngått i utlandet, vil normalt kunne registreres i Syria, men dette gjelder ikke de kristne. Kristne syrere er forpliktet til å gifte seg religiøst i en kirke selv om ekteskapet er inngått i utlandet (Rabo 2011, s. 40).

Kristne kan, til forskjell fra muslimer og drusere, heller ikke gifte seg via stedfortredere, men må være til stede under vielsen (van Eijk, møte juni 2018).

Personstatuslovens bestemmelser om blant annet vergemål og farskap gjelder alle syrere, uavhengig av religion. Dette ble imidlertid for en periode endret med innføringen av den katolske personstatusloven av 2006. Denne loven gav de katolske familiedomstolene full jurisdiksjon over alle sider ved personstatus, inkludert vergemål og farskap. I tillegg introduserte loven mulighet for adopsjon og like rettigheter til arv for menn og kvinner. Dette betød at personstatusloven av 1953 ikke lenger hadde jurisdiksjon over katolikker i Syria på noe område, samtidig som de andre kirkesamfunnene i Syria fremdeles var bundet av personstatusloven med hensyn til vergemål og farskap.

En revidering av artikkel 308 i personstatusloven i 2010 endret imidlertid dette. For det første ble arv og testamentering som tidligere hadde blitt regulert av personstatusloven, nå delegert til de ulike kirkesamfunnene. Slik fikk alle kirkesamfunn i Syria råderett over disse saksfeltene, i tillegg til blant annet ekteskap og skilsmisse. Samtidig ble store deler av den katolske personstatusloven tilsidesatt ved at adopsjon, vergemål og farskap ble tatt ut. Dermed er katolikkene igjen bundet av personstatusloven med hensyn til vergemål og farskap på samme måte som de andre kirkesamfunnene i Syria. Eksakt hva dette vil bety for anvendelsen av den katolske personstatusloven, er uklart, men uansett er ekteskap og skilsmisse nå som tidligere regulert av den katolske loven og under de katolske familiedomstolenes jurisdiksjon (van Eijk 2016, s. 90, 175).

3.2.1.1 Den katolske familieleven

Den katolske personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya lil-tawa'if al-kathulikiyya*) ble kunngjort som Lov nr. 31 i 2006. Loven gjelder for alle de katolske kirkesamfunnene i landet. Nedre giftealder er 18 år for kvinner og menn, men i særlige tilfeller kan tillatelse gis for gutter ned til 16 år og jenter ned til 14. Det er ingen krav om verge, men to vitner må være til stede (Brørby & Hanson 2010; Makhul 2009).

De katolske domstolene består av tre dommere som også er prester. Alle dommerne er utdannet i orientalsk kanonisk lov i Roma. Det finnes domstoler i Damaskus, Aleppo, Homs, Latakiya, Bosra og Qamishli. Det finnes også en egen ankedomstol i Damaskus (van Eijk 2016, s. 177–180).

Flesteparten av sakene som domstolene behandler, gjelder oppløsning av ekteskap. Skilsmisse er et problematisk konsept innenfor den katolske kirke, og godtas ikke i henhold til den katolske personstatusloven. Domstolen kan imidlertid annullere et ekteskap (*butlan al-zawaj*), hvilket betyr at ektefolkene må bevise at ekteskapet var inngått på gale premisser. Gjennom annullering blir ekteskapet terminert, men bare ekteskapene som i kirkens øyne aldri var gyldige i utgangspunktet.

Annuleringsprosedyrene ved domstolene er tidkrevende og kan vare i over ett år. Domstolen vil på alle stadier i prosessen forsøke å forsone partene. Aksepterte grunner kan være at en av partene var ukvalifisert til å gifte seg på grunn av impotens, ekteskap med en person som ikke var døpt, nært slektskap mellom ektefolkene, at en av ektefolkene hadde manglende kunnskaper om den andre part eller at ekteskapet ble inngått med en ulovlig betingelse som for eksempel at man ikke ville ha barn.

I tillegg til annullering (*butlan*), kan domstolen innvilge separasjon (*infisal*) i tilfelle utroskap, eller dersom en av ektefolkene utsetter den andre for mental eller fysisk fare. Ved separasjon plikter man ikke lenger å bo sammen med sin ektefelle, men ekteskapsbåndet dem imellom blir ikke oppløst (van Eijk 2016, s. 182–185; Rabo 2011, s. 40).

3.2.1.2 De ortodokse familielovene

De tre ortodokse kirkene i Syria har tre familielover: den gresk-ortodokse personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya wa-usul al-muhakimat lil-rum al-urthudhuks*), den syrisk-ortodokse personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya lil-siriyān al-urthudhuks*) og den armensk-ortodokse personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya lil-arman al-urthudhuks*). Det finnes ortodokse familiedomstoler i hvert enkelt bispedømme, det vil si Damaskus, Homs, Hama, Latakiya og Aleppo. Siden 2004 kan ordinære dommere med juridisk utdanning, og sågar kvinner, bli dommere ved gresk-ortodokse domstoler, en posisjon som tidligere kun var forbeholdt prester (van Eijk 2016, s. 61–62; Makhul 2009).

Nedre giftealder for gresk-ortodokse er 18 år for både menn og kvinner, og 17 år for menn og 15 år for kvinner med skriftlig fullmakt fra brudens og brudgommens verger. Presten har siste ord etter en vurdering av parets modenhet. Blant syrisk-ortodokse er nedre giftealder 18 år for menn og kvinner uten unntak. Nedre giftealder for armensk-ortodokse er 18 år for menn og 15 år for kvinner, men med mulighet for ekteskap ned til 16 år for menn og 14 år for kvinner hvis presten vurderer at det er vektige grunner til å tillate ekteskapet. Både menn og kvinner må ha foreldrenes samtykke dersom de er under 21 år. De ortodokse personstatuslovene tillater skilsmisse på visse vilkår. Prosessene ved domstolene er normalt lettere og raskere enn ved de katolske (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 61–62; Rabo 2011, s. 40).

3.2.1.3 Den protestantiske familieloven

Protestanter har en egen familielov, den evangeliske personstatusloven (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya lil-ta'ifa al-injiliyya*) og egne familiedomstoler i Damaskus, Homs, Latakiya og Aleppo. Nedre giftealder er 18 år for menn og 16 år for kvinner, men ekteskap under denne aldersgrensen kan godtas ved rettsavgjørelse. Skilsmisse

tillates på visse vilkår (Brørby & Hanson 2010; Makhul 2009; van Eijk 2016, s. 62–63).

3.3 EKTESKAPSLOVGIVNING FOR DRUSERE

Personstatusloven artikkel 307 fritar druserne fra bestemmelsene i loven som ikke samsvarer med drusisk religionsutøvelse. Druserne anvender en egen drusisk personstatuslov (*qanun al-ahwal al-shakhsiyya lil-ta'ifa al-durziyya*), vedtatt i Libanon i 1948 og siden revidert i Libanon i 1959. Loven gjelder for drusere i Libanon, Syria og Israel. Druserne i Syria har en enkelt familiedomstol (*al-mahkama al-madhhabiyya*) med en enkelt dommer i Swayda sør for Damaskus hvor de fleste druserne i Syria er bosatt. Ankesaker behandles av «shariakammeret» ved høyesterett på samme måte som ankesaker fra shariadomstolene. Ekteskap blant drusere skal registreres ved domstolen. To vitner, en mann og en kvinne, bevitner vielsen og signerer ekteskapskontrakten. Nedre giftealder er 17 år for kvinner og 18 år for menn.

Den drusiske familieloven forbyr polygami og blandede ekteskap, det vil si ekteskap mellom en druser og en ikke-druser. Skilsmisse kan innvilges av domstolen etter rettsak hvor begge parter blir hørt. Gjengifte etter skilsmisse er mulig, men det er et absolutt forbud mot å gifte seg på nytt med en person man tidligere har vært gift med. Druserne anerkjenner full frihet ved testamentering, i motsetning til hanafi-skolen innenfor islamsk rettspraksis, og personstatusloven, som setter grenser for hvor mye muslimer kan testamentere bort (Brørby & Hanson 2010; van Eijk 2016, s. 57–59).

4. EKTESKAPSTRADISJONER I SYRIA

Dette kapittelet belyser hvordan ekteskap vanligvis kommer i stand og feires i Syria. Det er vanskelig å beskrive disse tradisjonene fordi det finnes få konkrete studier, det er store geografiske, etniske og klassevariasjoner, og tradisjonene endrer seg over tid. Kapittelet beskriver derfor visse generelle hovedtrekk ved tradisjonene. Leseren må ta høyde for at ikke alle samfunnslag nødvendigvis følger normene som skisseres her.

4.1 VALG AV EKTEFELLE

Familien har en helt sentral plass i det syriske samfunnet, og det forventes at kvinner og menn skal gifte seg og få barn. I Midtøstens muslimske samfunn anses ekteskap som et hovedmål for både menn og kvinner, og islam formaner at alle skal gifte seg så fremt de kan. Ekteskapet åpner samtidig for den eneste sosialt sanksjonerte seksuelle relasjon mellom mann og kvinne.

I samsvar med dette er det også nærmest en plikt å hjelpe nære venner og familie-medlemmer med å finne en ektefelle (Dahl 1992, s. 50; El Feki 2013, s. 31–32). I en studie av handelsstanden i Aleppo skriver antropologen Annika Rabo at ekteskap er et familieanliggende, og at familiemedlemmer er involvert i å finne passende ektefeller for sine slektninger. En stor krets av nære slektninger føler at de har rett og plikt til å involvere seg så snart en ung mann oppfattes som moden for ekteskap. Jenter og deres familier forventes å vente på tilbud fra andre menns familier (Rabo 2005a, s. 89–90).

Familiens sosiale status og anseelse er viktig når ekteskap skal inngås. De fleste familier ser etter en svigersønn eller svigerdatter fra en familie med noenlunde samme sosiale rang eller status som en selv. I Rabos studie så man etter en person fra en «god» familie med et «navn», det vil si en familie som kollektivet definerer som god med et godt rykte. Jo mer man vet om den andre familien før man treffer en avgjørelse om ekteskap, jo bedre er det. Handelsstanden i Aleppo tar det dessuten for gitt at ekteskap skal binde sammen familier med samme religion og samme etniske tilhørighet (Rabo 2005a, s. 90).

Prinsippet om lik økonomisk og sosial status (*kafa'a*) vektlegges også i islamsk rettspraksis og i personstatusloven, som fastslår at ekteskapet kun er gyldig dersom ektemannen er av samme sosiale status som sin brud. Om mannen gifter seg under sin stand, er det uproblematisk. I motsatt tilfelle kan det få rettslige konsekvenser.

Kvinnens verge har rett til å anlegge sak for domstolen for å få et ekteskap annullert dersom en voksen kvinne giftet seg uten vergens samtykke med en mann som synes å være under hennes sosiale status (van Eijk 2016, s. 217; Personstatusloven 1953, art. 26–29). Rabo skriver at hun i løpet av 40 år med forskning i Syria aldri har hørt om at lovbestemmelsen har blitt anvendt. Derimot er syriske familier nøye med å påse at deres døtre ikke «gifter seg ned». Dette handler ikke bare om familiens prestisje, men også om en «genuin omsorg for døtrene» (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.2 ARRANGERTE EKTESKAP OG TVANGSEKTESKAP

En eller to generasjoner tilbake var ekteskap som regel arrangert av familien, og ektefolk selv hadde ofte lite de skulle ha sagt. I dag er det langt vanligere at de unge selv har stor medbestemmelse. Handelsstanden i Aleppo uttrykker at unge kvinner og menn ikke bør giftes bort mot sin vilje. Ofte har dessuten de unge selv knyttet bånd til en av det motsatte kjønn uten for mye innblanding fra øvrig familie. I slike tilfeller må de overbevise sine foreldre om at dette er et passende giftemål (Rabo 2005a, s. 90).

Blant høyt utdannede unge voksne fra Damaskus' middelklasse, uansett religion, har Landinfo, gjennom en rekke besøk og opphold i landet, observert at enkelte selv finner en partner uten særlig innblanding fra familiene, og deretter søker familiens aksept for denne partneren. Familiene vil da som regel ikke protestere så lenge den andre har noenlunde samme sosiale bakgrunn og religion. Andre blir forsøkt overtalt til å gå med på ekteskap som familien har foreslått, men som regel har man mulighet til å avvise foreslåtte kandidater.

Det forekommer at særlig kvinner presses til å gå med på et ekteskap som de i utgangspunktet ikke er komfortable med, enten ut fra økonomiske hensyn eller fordi familien av andre grunner ønsker ekteskapet (Freedom House 2010, s. 8–9). Det er vanskelig å kvantifisere fenomenet. I henhold til en spørreundersøkelse gjennomført av FNs utviklingsfond for kvinner i 2005, oppga 14 % av de kvinnelige respondentene at familien hadde utpekt deres fremtidige ektemann. Tallet varierte med kvinnens utdanning. Blant kvinner med videregående skole eller høyere utdanning, gjaldt dette kun 10 %, mens det tilsvarende tallet for kvinner med grunnskole eller uten skolegang, var 19 %. 7,5 % av alle kvinnelige respondenter, uansett utdanningsnivå, hadde fått utpekt en ektemann av familien mot egen vilje (UNIFEM 2005).

4.3 FORLOVELSEN

Forlovelsen (*khutuba*) er en folkelig tradisjon som ikke er juridisk bindende. Tradisjonen har svært forskjellige uttrykk i Syria alt etter hvor man kommer fra og hvilken sosial klasse man tilhører. Mange steder på landsbygda oppfattes de unge som forlovet så snart mannens familie har besøkt kvinnens familie og bedt om hennes hånd, hvorpå åpningsverset i Koranen, *al-fatiha*, resiteres. Ofte er ikke den kommende bruden eller brudgommen med på denne seremonien, selv om det kan ha vært de som har tatt initiativ til forlovelsen og insistert på at familiene skal treffes.

Som oftest er forlovelsen det som gjør at et ungt par kan treffe hverandre. Blant høyt utdannede og «moderne» familier betyr forlovelsen at en jente og gutt kan vise seg offentlig og gå ut sammen, og at de kan besøke hverandre hjemme hos sine familier. I konservative familier er kvinnen i større grad kontrollert, og hennes omgang med forloveden overvåkes (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Gaver og forlovelsesring kan forekomme i forbindelse med forlovelsen, men ikke alltid. Skikkene varierer fra et miljø til et annet. I byene holdes normalt en forlovelsesfest for den nærmeste familien (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Forlovelsen kan brytes ved at partene annonserer for omverdenen at de ikke kommer til å gifte seg. I noen tilfeller leveres eventuelle gaver som kvinnen har fått tilbake til mannens familie. Flere brutte forlovelser etter hverandre er ikke vel ansett da folk kan begynne å spekulere på om det er noe galt med vedkommende. Samtidig er brutte forlovelser svært utbredt, særlig i miljøene hvor unge mennesker av forskjellig kjønn ikke kan omgås uten en forlovelse (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

Det finnes ingen regler for lengden på en forlovelse. Generelt, og særlig på landsbygda, mener de fleste at forlovelsen ikke bør vare for lenge, men i noen tilfeller kan forlovelsesperioden likevel strekke seg over flere år. Dersom de unge ikke har økonomi til å flytte sammen og stifte familie, kan forlovelsen vare lenge. Det har blitt relativt vanlig at unge menn ikke har råd til å gifte seg på grunn av den vanskelige økonomiske situasjonen i Syria de siste tiårene, og som følge av de store økonomiske forpliktelsene som følger med ekteskapet (Rabo 2011, s. 37; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.4 BRYLLUPSFEIRINGEN, MEDGIFT OG REGISTRERING AV EKTESKAPET

I forbindelse med forlovelsen eller i tiden etterpå diskuterer familiene ekteskapskontrakten og størrelsen på medgiften. Størrelsen kan variere, og loven setter ikke noe øvre eller nedre tak (se også 3.1.6). I visse religiøse familier er medgiften kun symbolsk. For andre er den en viktig økonomisk sikkerhet.

Flere hensyn spiller inn i forhandlingene. Kvinnens familie vil ikke gi datteren fra seg «for billig», da dette kan skade familiens anseelse. Samtidig skal ikke kravene være urimelig høye. Det er ikke uvanlig at forlovelser brytes fordi familiene ikke kommer til enighet. Det er bruden som skal motta medgiften, som hennes personlige eiendom. Dette er i tråd med islamsk rettspraksis og personstatusloven, og de fleste følger denne skikken og utbetaler medgiften til bruden. På landsbygda nordøst i Syria er det imidlertid vanlig at brudens far får medgiften selv om dette strider mot lovens bestemmelser (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

At ekteskapskontrakten skrives og registreres i shariadomstolen, er det som gjør ekteskapet juridisk bindende for muslimer. Men dette skjer som regel ikke samtidig med bryllupsfeiringen. Det er normalt ingen fest eller seremoni forbundet med registreringen av ekteskapet. Ekteskapet registreres i noen tilfeller før bryllupsfeiringen, i andre tilfeller i ettertid gjennom en etterregistrering (van Eijk 2016, s. 136–137, 218). Blant middelklassen i Damaskus feires bryllupet normalt noen dager eller uker etter registreringen i domstolen (van Eijk, møte juni 2018). Andre steder, blant annet i kurdiske områder nordøst i Syria, er det vanlig å feire bryllupet først og foreta registreringen på et senere tidspunkt (humanitær organisasjon, møte juni 2018).

Bryllupsfeiringen *ziffa* eller *haflat al-urs* er det sosiale ritualet som markerer at paret er gift. Bryllupsfeiringen har også en juridisk effekt, i tillegg til den sosiale markeringen. Fullbyrdelse (*al-dukhla*), det vil si seksuell omgang, er viktig for å fastslå gyldigheten av et ekteskap. Fullbyrdelsen har også finansielle følger. Dersom partene har inngått og registrert en ekteskapskontrakt før bryllupsfeiringen og ekteskapet oppløses før det er «fullbyrdet», er det enkelt å få det oppløst om partene er enige. Kvinnen beholder i slike tilfeller den tidlige medgiften og har rett til halvparten av den forsinkede medgiften (van Eijk 2016, s. 117; Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).⁶

Tradisjonene rundt bryllupsfeiringen varierer en del. På landsbygda er det vanlig at brudens familie kjører en kortesje av biler og busser til brudens hus for å hente henne, akkompagnert av tuting og høylytt ståk. Også i byene er slike bilkortesjer vanlige, og brudgommens bil er gjerne pyntet. Velstående familier har ofte store fester på hoteller, eller i leide selskapslokaler med flere hundre gjester. Det er vanlig at slektningene gir gull til bruden. I ekteskapskontrakten kan familiene bli enige om hvor mye gull bruden skal få og hvor mye av hennes tidlige medgift som skal gå med til bryllupskjole og øvrig bryllupsutstyr (Rabo 2017, e-postkorrespondanse september 2017).

4.5 UREGISTRERTE EKTESKAP – *URFI*-EKTESKAP

I mange tilfeller inngås ekteskap privat uten at det registreres ved shariadomstolene, såkalte *urfi*-ekteskap eller sedvane-ekteskap (*zawaj urfi*). Som oftest leder en muslimsk religiøs leder, en *shaykh*, selve bryllupseremonien, med vitner til stede. I noen tilfeller skrives en privat ekteskapskontrakt. I andre tilfeller lages det ingen skriftlig kontrakt overhodet (humanitær organisasjon, møte juni 2018).

Loven åpner for å etterregistrere *urfi*-ekteskap ved shariadomstolene. Det finnes ikke eksakt statistikk, men *urfi*-ekteskap synes å være relativt utbredt, særlig i rurale områder. Der det ikke finnes private skriftlige ekteskapskontrakter fra *urfi*-ekteskapet, vil det som regel være tilstrekkelig med vitneutsagn (humanitær organisasjon, møte juni 2018; van Eijk 2016, s. 144; Rabo 2011, s. 35; UNICEF 2014, s. 13).

Det er ulike grunner til at man gifter seg tradisjonelt og lar være, eller venter, med den formelle registreringen. I noen tilfeller skyldes det tradisjon. På landsbygda nord i Syria var det for eksempel tidligere uvanlig å registrere et ekteskap (Rabo 2011, s. 34–

⁶ Dersom en tvist om betaling av forsinket medgift i forbindelse med skilsmisse fremlegges for shariadomstolen, er det av og til uenighet mellom ektefolkene om hvorvidt ekteskapet ble fullbyrdet. Siden dette vanskelig lar seg bevise, vil dommeren i slike saker, gjennom vitneavhør av partene og andre familiemedlemmer, gjøre seg opp en mening om hvorvidt ektefolkene hadde tilstrekkelig anledning til å være alene sammen. Det blir lagt til grunn at de har hatt seksuell omgang dersom de fikk mulighet til å være alene sammen over en viss tid (van Eijk 2016, s. 142).

35). Blant kurdere nordøst i Syria er det vanligst å registrere ekteskapet etter at det er inngått og feiret (humanitær organisasjon, møte juni 2018). I andre tilfeller kan det handle om ekteskap som ikke er sanksjonert av familien, eller polygame ekteskap med eller uten den første konens kjennskap (van Eijk 2016, s. 145).

Noen gifter seg kun tradisjonelt fordi militærtjenesten begrenser muligheten til å registrere ekteskapet (det kreves tillatelse fra militære myndigheter). Denne fremgangsmåten skal ha blitt svært utbredt etter 2011 fordi det har blitt vanskeligere å få tillatelse fra militære myndigheter etter borgerkrigens utbrudd (humanitær organisasjon, møte juni 2018). For å etterregistrere et slikt ekteskap uten tillatelse fra militære myndigheter, kreves det at kvinnen er gravid eller allerede har født et barn (se kapittel 3.1.3). De siste årene skal det ha blitt relativt vanlig at par som kun er religiøst gift, og hvor mannen tjenestegjør i militæret, fabrikkerer svangerskap eller fødsler for å få ekteskapet registrert ved domstolen (Enab Baladi 2017c).

4.6 EKTESKAP VED STEDFORTREDER

Som nevnt i kapittel 3.1.1, kan ektefolkene la seg representere av stedfortredere ved registrering av ekteskapet. Vanligvis er imidlertid begge parter til stede. Stedfortredernes rolle begrenser seg til registreringen ved shariadomstolen. Under bryllupsfeiringen er alltid begge parter til stede, og det avholdes nesten alltid en bryllupsfest i forbindelse med ekteskapsinngåelse, uansett familiens økonomiske situasjon. Eventuelle stedfortredere har ingen rolle i forbindelse med bryllupsfeiringen (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.7 BARNEEKTESKAP

Offisielle tall over barneekteskap eller gjennomsnittlig giftealder i Syria finnes ikke. Ifølge van Eijk, som siterer en rapport fra Syrian Commission for Family Affairs (primærkilden ble ikke gjenfunnet), økte gjennomsnittsalderen ved ekteskapsinngåelse fra 26 til 29 år for menn og 21 til 25 år for kvinner mellom 1981 og 2000 (van Eijk 2016, s. 135).

Spørreundersøkelsen gjennomført av FNs utviklingsprogram for kvinner i 2005, viste at tidlige ekteskap var utbredt og at utbredelsen var noe større i rurale områder enn i byene. 38 % av kvinnene i undersøkelsen hadde giftet seg da de var mellom 15 og 19 år. 3 % av kvinnene oppga at de ble gravide før de fylte 15 år, 2 % i urbane områder og 4 % i rurale områder. 30 % av kvinnene ble gravide mellom 15 og 19 år, 29 % i urbane områder og 31 % i rurale områder (UNIFEM 2005).

Undersøkelser gjennomført av UNICEF blant syriske flyktninger i Jordan, viser en tilsvarende trend. 25 % giftet seg før fylte 18 år i 2013. Dette økte til 32 % i første kvartal i 2014. Kvalitative intervjuer av syriske flyktninger som del av den samme undersøkelsen, indikerer at ekteskap med mindreårige jenter lenge har vært en akseptert praksis i Syria, men at borgerkrigen og den påfølgende flyktningetilværelsen i Jordan har ført til økt press på jenter om å gifte seg tidlig. Undersøkelsene viste også en sammenheng mellom tidlig ekteskap og utdannelsesnivå (UNICEF 2014, s. 8–9).

Det samme er tilfellet blant syriske flyktninger i Libanon. Her viser upubliserte tall som Landinfo har fått, fra spørreundersøkelser gjennomført av en internasjonal organisasjon, at 27 % av syriske kvinner i Libanon under 18 år, var gift i 2016. Tallet varierer med hensyn til jentenes utdanning. Blant dem med høyere utdanning var kun

5 % gift før de fylte 18 år, mens dette gjaldt over 30 % av kvinnene som kun hadde grunnskole eller ingen utdanning.

Mennene er som regel eldre når de gifter seg, og svært få er under 18 år. Ved offisielle shariadomstoler i Jordan var færre enn 0,5 % av mennene under 18 år da de giftet seg og registrerte ekteskapet første gang. Dette inkluderer hele befolkningen, både jordanere, syriske flyktninger og andre utlendinger i landet (UNICEF 2014, s. 8). Tilsvarende tall for Syria finnes ikke.

Samfunnsforskeren Esther van Eijk (møte juni 2018) oppgir at hun ikke kom over et eneste ekteskap med mindreårige i forbindelse med hennes observerende feltarbeid ved shariadomstoler i Damaskus i 2008 og 2009. Disse domstolene dekker imidlertid områder hvor befolkningen primært tilhører middelklassen. Andre steder, herunder blant kurdere i den nordøstlige Hassaka-provinsen, skal ekteskap med mindreårige være utbredt (humanitær organisasjon, møte juni 2018).

4.8 ALDERSFORSKJELL MELLOM EKTEFELLENE

Offisiell statistikk over gjennomsnittlig giftealder finnes altså ikke. Tilgjengelig tallmateriale indikerer at menn i gjennomsnitt er noe eldre enn kvinner ved første gangs ekteskapsinngåelse. Rapporten fra Syrian Commission for Family Affairs viser en gjennomsnittlig aldersforskjell på litt under fem år. UNICEFs studie av syriske flyktninger i Jordan i 2014 viser at 48 % av gifte mindreårige jenter (under 18 år) hadde giftet seg med menn som var mer enn ti år eldre enn dem. Av disse giftet over 10 % seg med menn som var mer enn femten år eldre. Utvalget i undersøkelsen er imidlertid lite, og flyktningebefolkningen i Jordan er ikke nødvendigvis representativ for Syria som helhet (UNICEF 2014, s. 24).

4.9 EKTESKAP MELLOM NÆRE SLEKTNINGER

I Syria, som ellers i Midtøsten, er det en viss tradisjon for å gifte seg med nære slektninger, inkludert ekteskap mellom fettere og kusiner. Fenomenet finnes i hele Syria, men er vanligere på landsbygda og blant de mindre bemidlede i byene. Urbane familier er generelt mindre «klan-orienterte», men også i byene forekommer ekteskap mellom nære slektninger (Rabo, e-postkorrespondanse september 2017).

4.10 EKTESKAP PÅ TVERS AV RELIGION

Som nevnt i kapittel 3 er ekteskap på tvers av religiøs tilhørighet i teorien lovlig, men med visse begrensninger. I henhold til personstatusloven kan en muslimsk mann gifte seg med en ikke-muslimsk kvinne og få dette ekteskapet registrert ved shariadomstolen. Det motsatte er ikke mulig, det vil si et ekteskap mellom en kristen eller drusisk mann og en muslimsk kvinne.⁷

⁷ Ekteskap mellom en muslimsk mann og en kristen kvinne er etter islamsk rettspraksis uproblematisk da muslimske menn har lov til å gifte seg med kvinner som tilhører «bokens folk», det vil si kristne og jøder. Når det gjelder ekteskap mellom muslimske menn og drusiske kvinner er situasjonen mer uklar. I en sak forskeren van Eijk (2016, s. 148) fulgte ved en shariadomstol i Damaskus, ble et ekteskap mellom en muslimsk mann og en drusisk kvinne registrert etter at hun hadde konvertert til islam og dommeren hadde verifisert at hun faktisk hadde konvertert og når dette skjedde. Grunnen var sannsynligvis at hun som druser ikke tilhører «bokens folk». Samtidig er det ingen konsensus mellom islamske lærde eller druserne selv om hvorvidt druserne er å regne som muslimer eller ikke.

I praksis er «blandede ekteskap» på tvers av religiøs tilhørighet sjeldent, og i de fleste tilfeller sosialt uakseptabelt. Selv om kristne kvinner i teorien kan gifte seg med muslimske menn, vil som regel ikke familien godta slike ekteskap. Druserne aksepterer ikke blandede ekteskap. Selv om den drusiske familieloven ikke eksplisitt forbyr det, følger det av drusisk religiøs doktrine at det er strengt forbudt. Ekteskap mellom en drusisk mann og en muslimsk kvinne er umulig i henhold til personstatusloven. Ekteskap mellom en drusisk kvinne og en muslimsk mann er svært sjeldent og har ingen sosial aksept. Drusiske kvinner som gifter seg utenfor egen sekt, risikerer å bli utstøtt og kan i verste fall bli drept av familien (van Eijk 2016, s. 149).

Ekteskap mellom kristne fra forskjellige kirkesamfunn er relativt utbredt og som regel uproblematisk (van Eijk 2016, s. 110).

Også blant muslimer er det liten sosial aksept for blandede ekteskap. Blant Aleppos handelsstand tas det for eksempel som en selvfølge at ekteskapet binder sammen individer og familier med samme religion og etniske tilhørighet (Rabo 2005a, s. 90).

I sjeldne tilfeller skjer konverteringer for å muliggjøre ekteskap mellom to med ulik religiøs bakgrunn. Det finnes eksempler på at kristne menn konverterer til islam for å kunne gifte seg med en muslimsk kvinne, noe som sees på med stor forakt i de kristne samfunnene i Syria (Rabo 2005b, s. 82). I sjeldne tilfeller forekommer også konvertering fra kristendom til islam for å oppnå skilsmisse, da muslimer lettere får innvilget skilsmisse enn i de kristne familiedomstolene (van Eijk 2016, s. 65).

4.11 ANDRE UORTODOKSE EKTESKAPSFORMER OG SAMBOERSKAP

Som nevnt over, er *urfi*-ekteskap eller sedvane-ekteskap som ikke registreres i domstolene, relativt utbredt. Som regel skyldes dette at det ikke er lokal tradisjon for å registrere et ekteskap før på et senere tidspunkt. Begrepet *urfi*-ekteskap inkluderer imidlertid også uortodokse ekteskap som ikke sammenfaller med tradisjonene.

Slike moderne og uortodokse ekteskap har blitt mye debattert i den muslimske verden de siste tiårene, og inkluderer blant annet *misyar*-ekteskap hvor kvinnen frasier seg retten på medgift, underhold eller egen bolig. Gyldigheten av slike ekteskap trekkes gjerne i tvil fordi de ofte inngås i hemmelighet og ofte er polygame. I tillegg er de ofte tidsbegrensede, såkalte *mut'a*-ekteskap, selv om slike ekteskap kun anerkjennes i shiamuslimsk tradisjon og ikke i henhold til sunnimuslimsk rettspraksis.

De uortodokse «moderne» *urfi*-ekteskapene tar ulike former, og motivene for å inngå slike ekteskap varierer. De finnes i ulike muslimske land. En av praksisene observert i Syria, er såkalte «sommer-ekteskap», *zawaj al-sayf*, hvor lokale kvinner gifter seg med ferierende menn fra gulf-landene. Som oftest er ekteskapene midlertidige og uten mannens finansielle forpliktelser. De ender ofte ulykkelig for kvinnene med skilsmisse og «illegitime» graviditeter og barn (van Eijk 2016, s. 145–146).

Samboerskap mellom en mann og kvinne uten at man er gift, er tabubelagt og har ingen sosial aksept i Syria, uansett etnisk gruppe, religion eller klasse. Personer som har seksuell omgang utenfor ekteskapet, kan sågar straffeforfølges i henhold til bestemmelser i straffeloven som forbyr sex utenfor ekteskapet. Samboerskap er nærmest ikke-eksisterende, men det rapporteres om at fenomenet eksisterer helt unntaksvis. Slike unntakstilfeller finnes blant unge studenter som bor i en annen by enn familiene. Som oftest holdes samboerskapet skjult for familien (Muhanna 2009).

5. KONSEKVENSER AV BORGERKRIGEN

I løpet av 2012 og 2013 mistet det syriske regimet kontrollen over store deler av landet som i stedet ble overtatt av en rekke ulike opprørsgrupper. Myndighetene beholdt imidlertid kontrollen over en del av de mest folkerike områdene i vest, og klarte fra og med 2015 gradvis å ta tilbake områder fra opprørsgruppene. Sommeren 2018 hadde sentralmyndighetene gjenvunnet kontrollen over det meste av landet med unntak av Idlib-provinsen og nordlige deler av Aleppo-provinsen som ble kontrollert av ulike opprørsgrupper, og nordøstlige landsdeler som ble kontrollert av det kurdiske partiet PYD og deres allierte (Lifos 2017; Liveuamap u.å.).

Halvparten av befolkningen på om lag 23 millioner er drevet på flukt på grunn av krigshandlingene. Av disse bor over 5 millioner som flyktninger i nabolandene, mens de resterende er internt fordrevne inne i Syria (OCHA u.å.; UNHCR 2017).

5.1 REGISTRERINGSRUTINER SOM IKKE FUNGERER

Det statlige byråkratiet, inkludert shariadomstolene og kontorene til Sivilstatusavdelingen (folkeregisteret), fungerer fremdeles i regjeringskontrollerte områder. Det er dermed i utgangspunktet fremdeles mulig å registrere ekteskap og skilsmisser i disse områdene. Shariadomstolene og sivilstatuskontorene fungerer og opererer også i PYD-kontrollerte områder nordøst i landet (humanitær organisasjon, møte juni 2018; humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

5.1.1 Utenfor regjeringskontrollerte områder

Utenfor regjeringskontrollerte områder fungerer ikke lenger det statlige byråkratiet. En del offentlige kontorer, inkludert sivilstatuskontorer, har fortsatt drift i opprørskontrollerte områder, ofte med samme stab som tidligere. Myndighetene oppgir imidlertid at de ikke anerkjenner og ikke har noe som helst kontakt med offentlige kontorer eller domstoler i disse områdene. Dermed er det ikke lenger mulig å registrere ekteskap utenfor regjeringskontrollerte områder (Sivilstatusavdelingen, møte mai 2017).

Befolkningen som befinner seg i opprørskontrollerte deler av Syria, kan bare registrere ekteskap, skilsmisser og fødsler ved å kontakte det regjeringskontrollerte byråkratiet. Dette kan i teorien gjøres enten ved å krysse frontlinjer inn til regjeringskontrollerte områder eller benytte stedfortredere, som må ha en skriftlig fullmakt. Det er vanskelig å innhente slik fullmakt fra opprørskontrollerte områder fordi begge må signere foran en notarius publicus. Dermed kan de færreste benytte seg av denne fremgangsmåten i praksis (humanitær organisasjon, møte juni 2018; humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Mange av beboerne i opprørskontrollerte områder er heller ikke i stand til å krysse frontlinjene inn til regjeringskontrollerte områder fordi dette innebærer risiko. En annen utfordring er at menn fra opprørskontrollerte områder som oftest ikke vil kunne innhente påkrevd tillatelse fra militære myndigheter. Atter andre mangler identitetsdokumenter eller andre nødvendige underlagsdokumenter for å kunne foreta registreringen (humanitær organisasjon, møte juni 2018; humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

5.1.2 I regjeringskontrollerte og kurdisk-kontrollerte områder

Det er også utfordringer knyttet til ekteskapsregistrering innad i regjeringskontrollerte og kurdisk-kontrollerte deler av landet, hvor shariadomstoler og sivilstatuskontorer fremdeles betjenes. Borgerkrigen har medført at kommunikasjonen mellom ulike regjeringskontrollerte områder ikke alltid fungerer. Dette bidrar til at enkelte som registrerer ekteskap eller skilsmisser ved en offisiell shariadomstol, likevel ikke får riktig sivilstatus registrert i folkeregistrene, og dermed heller ikke får utstedt dokumentasjon fra Sivilstatusavdelingen, slik som ekteskapsattest, familiebok eller skilsmisseattest.

Når to personer inngår ekteskap, «flyttes» kvinnens arkivmappe i folkeregisteret fra hennes fars familie til den nye ektemannen hvor hun registreres under samme «familienummer» som ektemannen (se kapittel 3.1.2). Dersom ektefellene er registrert forskjellige steder, kan dette skape problemer på grunn av manglende kommunikasjon mellom sivilstatuskontorene.

I Damaskus fungerer rutineene fremdeles. Shariadomstolene sender melding til sivilstatuskontoret, men dersom en av partene er fra en annen provins, kan det oppstå lange forsinkelser. Utenfor Damaskus blir de som registrerer sitt ekteskap ved en shariadomstol, nå bedt om selv å kontakte sivilstatuskontoret på sitt hjemsted for å få registrene oppdatert (møte juni 2018; humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Kommunikasjonsproblemene mellom ulike sivilstatuskontorer gjelder også de elektroniske registrene. Ofte blir ikke elektroniske registre ute i provinsene oppdatert når det gjøres endringer i registrene sentralt og vice versa. Det er således ikke alltid samsvar mellom elektroniske registre sentralt i Damaskus og provinsene, eller mellom de elektroniske registrene og papirregistrene ved de lokale sivilstatuskontorene.

5.1.3 Splittede familier og avdøde ektemenn

Mange familier er i dag splittet på grunn av borgerkrigen. Mange av kvinnene som ikke lever sammen med sine ektefeller, mangler familiebok og annen dokumentasjon. Dette skaper utfordringer dersom de ønsker å oppdatere sivilstatus eller registrere barn. Enkelte kvinner har dessuten giftet seg med utenlandske fremmedkrigere som kjemper for ulike opprørsgrupper. Slike ekteskap blir ikke registrert fordi ekteskap med en utenlandsk statsborger krever godkjenning fra sikkerhetstjenesten. Dermed blir heller ikke barn fra slike ekteskap registrert (humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Myndighetene er kjent med disse store utfordringene og har tatt enkelte grep for å avhjelpe situasjonen. I februar 2017 vedtok man endringer i sivilstatusloven som medførte noen forenklinger av rutiner. Man har blant annet åpnet for at kvinner kan få utstedt familiebok dersom ektemannen er fraværende eller forhindret fra selv å besøke et sivilstatuskontor (internasjonal organisasjon, møte mai 2017; humanitær organisasjon, møte mai 2017).

Langt flere menn enn kvinner har omkommet under borgerkrigen. Enker etter de avdøde mennene som kun har vært gift gjennom et uoffisielt ufri-ekteskap, kan få ekteskapet registrert såfremt den avdøde ektemannen var syrisk. De må i så fall anlegge sak for domstolen og produsere bevis i form av dokumentasjon og/eller vitneutsagn (humanitær organisasjon, møte juni 2018).

5.2 REGISTRERING AV EKTESKAP FRA UTLANDET

Syriske ambassader kan i utgangspunktet bistå med å registrere ekteskap og fødsler som har skjedd i utlandet og sørge for at dette blir registrert på korrekt måte i Syria. I nabolandene er dette mulig ved Syrias konsulat i Istanbul og ved ambassadene i Beirut og Amman. I Irak, inkludert Kurdistan Region of Iraq (KRI), finnes det ingen syrisk ambassade eller konsulat (Syrias utenriksdepartement, møte mai 2017).

I praksis er imidlertid mange syriske flyktninger i nabolandene ute av stand til å fullføre registreringen. Enkelte er uvillige til å ta kontakt med ambassadene fordi de ikke lenger anerkjenner myndighetene i Damaskus, fordi de er redde for negative reaksjoner mot seg selv eller familiemedlemmer som er igjen i Syria, fordi en i familien har unndratt seg militærtjeneste eller desertert, eller fordi de ikke har råd til å betale gebyrene (humanitær organisasjon, møte mai 2017). Mange kjenner ikke rutiner for registrering av ekteskap og nyfødte i vertslandene, eller opplever registreringsprosedyrene som uoverkommelige. Før et ekteskap og/eller fødsler kan registreres i Syria via syriske ambassader, må det registreres i vertslandet. Disse registreringsrutinene kan være vanskelig å gjennomføre (NRC 2017; UNICEF 2014, s. 10).

I Libanon har prosessen med å registre ekteskap blitt noe lettere enn tidligere da det ikke lenger krav om gyldig oppholdstillatelse i landet. Syrere som har inngått uoffisielle urfi-ekteskap i Libanon, kan henvende seg til en offisiell shariadomstol i Libanon for å registrere ekteskapet. Dersom kvinnen allerede er gravid eller har født, vil den libanesiske shariadomstolen registrere ekteskapet med samme dato som det inngåtte uoffisielle urfi-ekteskapet. Man legger i slike tilfeller datoene som ektefellene og vitnene oppgir til grunn.

Dersom kvinnen ikke er gravid, får paret beskjed om at de kan inngå et «nytt» ekteskap og registrere dette. I slike tilfeller vil datoen for ekteskapsinngåelse være den samme som registreringsdatoen. Etter registrering ved shariadomstolen må ekteskapskontrakten tas med til en lokal *mukhtar* som undertegner den. Deretter må man oppsøke den libanesiske sivilstatusavdelingen som signerer dokumentet og gir det et nummer. Siste steg er å oppsøke «utlendingskontoret» i det libanesiske utenriksdepartementet for signering og stemping. Deretter kan paret ta med seg alle papirer til den syriske ambassaden i Beirut for å få ekteskapet og eventuelle barn registrert i Syria (humanitær organisasjon, møte mars 2018).

Et uoffisielt *urfi*-ekteskap inngått utenfor Syria mellom to syrere, skal i utgangspunktet registreres i vertslandet før det kan registreres i Syria. Enkelte syrere er imidlertid i stand til å omgå disse prosedyrene ved å henvende seg til en shariadomstol i Syria direkte og etterregistrere ekteskapet der på ordinær måte. Dette kan gjøres enten ved å møte opp selv eller ved å benytte stedfortredere i Syria. Blant annet har et ukjent antall syriske flyktninger i Tyrkia benyttet seg av denne fremgangsmåten (humanitær organisasjon, møte juni 2018). Det er uklart hvorvidt det i slike tilfeller vil fremgå av ekteskapskontrakten utstedt av shariadomstolen hvor ekteskapet ble inngått.

5.3 FALSKE DOKUMENTER OG KORRUPSJON

I løpet av borgerkrigen har omfanget av falske identitetsdokumenter økt betraktelig. Det samme gjelder offentlige dokumenter utstedt på gale premisser og/eller med uriktige opplysninger mot betaling av bestikkløser. Dette gjelder også ekteskaps- og skilsmisseattester og familiebok. Ulike vestlige lands utlendingsmyndigheter har etter

borgerkrigens utbrudd registrert en økning i tallet på falske ekteskapsattester og andre «støttedokumenter» i søknader om familieinnvandring (dokumentekspert ved en vestlig ambassade i Amman, møte september 2013 og september 2015; Norges ambassade i Amman, møte september 2015; diplomat ved vestlig ambassade i Beirut, møte oktober 2014). I henhold til en artikkel på nettsiden Syrian Law Journal (u.å.a), lagt ut i september 2017, var halvparten av alle utenlandske ekteskapskontrakter som ble forsøkt legalisert og registrert i Syria, forfalsket på ulike måter. Kilden til opplysningene var ikke oppgitt.

I Syria er det for øvrig vanlig, også før borgerkrigen, å betale små pengesummer til offentlige tjenestemenn for å få tjenester utført. Ved shariadomstolene er det for eksempel vanlig å betale en liten sum for å få utlevert formularer, og man betaler for at dommerens assistent skal fylle ut ekteskapskontrakten. Sannsynligvis vil enkelte også kunne registrere eller skaffe dokumenter som ikke er i tråd med regelverket ved å betale større summer i bestikkelser (van Eijk, møte juni 2018).

Enkelte som oppholder seg i opprørskontrollerte områder av Syria, betaler store pengesummer til «mellommenn» som tilbyr seg å registrere ekteskap på deres vegne ved shariadomstoler i regjeringskontrollerte områder. I noen tilfeller blir de som benytter slike mellommenn, svindlet og får tilbake falske ekteskapsattester som de selv tror er ekte (humanitær organisasjon, møte juni 2018).

5.4 ENDRERE EKTESKAPSMØNSTRE SOM FØLGE AV KRIGEN

Borgerkrigen har bidratt til å endre enkelte ekteskapsmønstre. Blant flyktningene i nabolandene øker antallet ekteskap mellom syrere og utlendinger kraftig. Mange syriske kvinner som er flyktninger i Jordan, Libanon og Tyrkia, gifter seg med menn fra vertslandene eller fra andre araberstater. Blant syrere som befinner seg i europeiske land, øker antallet ekteskap mellom syrere og europeere (Enab Baladi 2017a).

Parallelt med dette er det observert en sterk økning i antallet skilsmisser blant syrere i eksil. Flyktninger intervjuet av Enab Baladi (2017b), forklarer dette med at mange menn forlater sine koner, slutter å forsørge sine familier, eller på andre måter ikke evner å leve opp til sine forpliktelser som familiefedre. Enkelte setter dette i sammenheng med at menn som befinner seg i eksil, begynner å oppføre seg på måter som de ikke ville ha turt hjemme i Syria, med familien rundt seg og med den sosiale kontrollen det medfører. En del kvinner skiller seg fordi de ikke lenger vil akseptere mennenes oppførsel. Ofte er ikke disse parene i stand til å få skilsmisene registrert i Syria på grunn av de praktiske utfordringene forbundet med flyktningetilværelsen.

Blant flyktningene i nabolandene øker ikke bare antallet ekteskap mellom syrere og utlendinger, men også antallet ekteskap med mindreårige, hvor unge kvinner i tenårene giftes bort til eldre menn fra Syria, vertslandet, eller fra andre araberstater. Det finnes også kvinner og unge jenter som utsettes for tvangsekteskap, «midlertidige ekteskap» og prostitusjon. Årsakene er sammensatte. Dels forklares dette med fattigdom og behovet for å sikre de unge kvinnenes og familiens materielle fremtid (UNICEF 2014, s. 8; U.S. Department of State 2017, s. 382).

En annen trend er at stadig flere kvinner i opposisjonskontrollerte områder gifter seg med utenlandske medlemmer av væpnede grupper. Dette er blant annet utbredt i Idlib-området, men forekomsten varierer fra by til by. Folks holdninger til denne typen ekteskap er også høyst varierende (Enab Baladi 2017a). Som nevnt over, blir ikke slike

ekteskap registrert, ei heller eventuelle barn av slike ekteskap (humanitær organisasjon, møte mai 2017; internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Inne i Syria øker også antallet polygame ekteskap, noe som i stor grad skyldes ubalanse mellom kjønnene da langt flere menn enn kvinner har blitt drept i løpet av borgerkrigen. I opposisjonskontrollerte områder er det umulig å tallfeste dette, men i regjeringskontrollerte områder skal det ha vært en seksdobling av polygame ekteskap mellom 2010 og 2015 (Enab Baladi 2017b).

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Brørby, M. & Hanson, A. C. (2010, mai). *Familielovgivning i Syria. Religiøse lovklider under et sekulært styre*. Damaskus: Norges ambassade i Damaskus.
Kun tilgjengelig internt på Landdatabasen.
- CEDAW, dvs. UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (2005, 1. august). *Consideration of reports submitted by States Parties under article 18 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. Geneve: UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Tilgjengelig fra <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw34/pswg/e-crp1.pdf> [lastet ned 31. juli 2018]
- Dahl, T. S. (1992). *Den muslimske familie*. Oslo: Universitetsforlaget. Tilgjengelig fra <https://www.nb.no/nbsok/nb/b6e24feae362d720e34cd3c33866863d?lang=no#5> [lastet ned 22. august 2018]
- DISCS, dvs. Document Information System for Civil Status (u.å.). *Syria. Marriage*. Zvalle: Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) [Elektronisk abonnementstjeneste, lastet ned 31. juli 2018]
- van Eijk, E. (2016). *Family Law in Syria. Patriarchy, Pluralism and Personal Status Laws*. London: Taurus.
- Enab Baladi (2017a, 30. juli). Syrian Refugees Marry Foreigners. *Enab Baladi*. Tilgjengelig fra <https://english.enabbaladi.net/archives/2017/07/syrian-refugees-marry-foreigners/> [lastet ned 31. juli 2018]
- Enab Baladi (2017b, 30. august) The Shifting Sands of Divorce and Polygamy, Inside Syria and Abroad. *Enab Baladi*. Tilgjengelig fra <https://english.enabbaladi.net/archives/2017/08/shifting-sands-divorce-polygamy-inside-syria-abroad/> [lastet ned 21. august 2018]
- Enab Baladi (2017c, 23. desember) Endless Military Service Pushes Desperate Couples to Claim Fake Births. *Enab Baladi*. Tilgjengelig fra <https://english.enabbaladi.net/archives/2017/12/endless-military-service-pushes-desperate-couples-claim-fake-births/> [lastet ned 31. juli 2018]
- El Feki, S. (2013). *Sex and the Citadel. Intimate Life in a Changing Arab World*. London: Chatto & Windus.
- Freedom House (2010). Syria. I: Kelly S. & Breslin J. (red.) *Women's Rights in the Middle East and North Africa: Progress Amid Resistance*. New York : Freedom House. Tilgjengelig fra https://freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/Syria.pdf [lastet ned 31. juli 2018]
- Izady, M. (u.å.). *Syria : Ethnic Composition in 2010*. Tilgjengelig fra http://gulf2000.columbia.edu/images/maps/Syria_Ethnic_Detailed_Ig.png [lastet ned 31. juli 2018]
- Landinfo (2017, 3. juli). *Syria: Identitetsdokumenter og pass*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/3575/1/3575_1.pdf [lastet ned 31. juli 2018]
- Lifos (2017, 12. januar). *Temarapport: Militär utveckling och territoriell kontroll i Syriens 14 provinser (version 1.0)*. Norrköping: Lifos. Tilgjengelig fra <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=38773> [lastet ned 31. juli 2018]
- Liveuamap (u.å.). *Map of Syrian civil war / Global conflict in Syria*. Utgivelsessted: Live Universal Awareness Map (Liveuamap). Tilgjengelig fra <http://syria.liveuamap.com/> [lastet ned 31. juli 2018]

- Makhul, F. (2009). *Mawsu 'at al-ahwal al-shakhsiyya wa-usul al-muhakimat li-jami' al-tawa'if al-masihyya fi suriya* [Encyclopedia over samtlige kristne personstatuslover og prinsippdommer i Syria]. Damaskus: Al-maktab al-qanuniyya.
- Muhanna, N. (2009, 18. oktober) Living in Sin (Living together in Syria). *Nadia Muhanna's blogg* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://nadiamuhanna.wordpress.com/2009/10/18/living-in-sin/> [lastet ned 31. juli 2018]
- NRC, dvs. Norwegian Refugee Council (2017, 26. januar) *Syrian refugees' right to legal identity: implications for return*. Oslo: NRC. Tilgjengelig fra <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/briefing-notes/icla/final-syrian-refugees-civil-documentation-briefing-note-21-12-2016.pdf> [lastet ned 30. juli 2018]
- OCHA (u.å.). *About OCHA Syria*. New York: OCHA. Tilgjengelig fra <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis> [lastet ned 31. juli 2018]
- Personstatusloven (1953, 7. september). *Qanun al-ahwal al-shakhsiyya [Personstatusloven]*. Damaskus: Den syriske nasjonalforsamlingen. Tilgjengelig fra <http://www.parliament.gov.sy/arabic/index.php?node=5547&cat=11333> [lastet ned 31. juli 2018]
- Rabo, A. (2005a). *A Shop of One's Own. Independence and Reputation among Traders in Aleppo*. London: Taurus. Tilgjengelig fra http://www.socant.su.se/polopoly_fs/1.140856.1372858445!/menu/standard/file/A%20Shop%20of%20One%27s%20Own%20Independence%20and%20Reputation%20among%20Traders%20in%20Aleppo.pdf [lastet ned 31. juli 2018]
- Rabo, A. (2005b). Family law in multicultural and multireligious Syria. I: Collste, G. (red.) *Possibilities of religious pluralism*. Linköping : Linköping University. Tilgjengelig fra <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:251805/FULLTEXT01.pdf> [lastet ned 31. juli 2018]
- Rabo, A. (2011). Syrian Transnational Families and Family Law. I: Helleum, A., Ali S. & Griffiths A. (red.), *From Transnational Relations to Transnational Laws. Northern European Laws at the Crossroads*. Farnham: Ashgate.
- Rabo A. (2013). Perspectives on gender and citizenship in Syria before the 'Arab spring'. I: Moksnes, H. & Melin, M. (red.), *Faith in Civil Society. Religious Actors as Drivers of Change*. Uppsala: Uppsala University.
- SANA (2018, 24. juni). *Al-ra'is al-Asad yasdar qanunan bi-ta'dil ba'd muwad qanun al-uqubat al-muta'alliqa bi-ibram uqud al-zawaj kharij al-mahkama al-mukhtassa* [President Assad utsteder lov som endrer enkelte artikler i straffeloven knyttet til inngåelse av ekteskap utenfor kompetent domstol]. Damaskus: SANA. Tilgjengelig fra <https://www.sana.sy/?p=771663> [lastet ned 26. juli 2018]
- Sivilstatusavdelingen (u.å.). *The National Number and the Automation of the Civil Records' Project*. Damaskus: Syrias innenriksdepartement, Sivilstatusavdelingen. Tilgjengelig via <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan031653.pdf> [lastet ned 31. juli 2018]
- Syrian Law Journal (u.å.a) *Legal Briefing – Up to Mid-April 2017*. Syrian Law Journal. Tilgjengelig fra <http://www.syrianlawjournal.com/index.php/legal-briefing-mid-april-2017/> [lastet ned 8. september 2017. Ikke lenger tilgjengelig uten abonnement]
- Syrian Law Journal (u.å.b) *Legal Briefing – Up to end of April 2017*. Syrian Law Journal. Tilgjengelig fra <http://www.syrianlawjournal.com/index.php/legal-briefing-end-april-2017/> [lastet ned 15. september 2017. Ikke lenger tilgjengelig uten abonnement]
- Syrias innenriksdepartement (u.å.). *Malumat al-hijra wal-jawazat. Jawazat as-safar. [Informasjon fra Avdeling for migrasjon og pass. Pass]* Damaskus: Syrias innenriksdepartement. Tilgjengelig fra <http://moia.gov.sy/portal/site/arabic/index.php?node=55444&cat=62&> [lastet ned 31. juli 2018]

- Tabet G. (2005, juli). *Women in Personal Status Laws: Iraq, Jordan, Lebanon, Palestine, Syria*. Paris: UNESCO. Tilgjengelig fra <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002237/223760e.pdf> [lastet ned 31. juli 2018]
- UNHCR (2017). *Syria regional refugee response. Inter-agency information sharing portal*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> [lastet ned 31. juli 2018]
- UNICEF (2014). *A study on early marriage in Jordan 2014*. Amman: UNICEF Jordan country office. Tilgjengelig fra https://www.unicef.org/media/files/UNICEFJordan_EarlyMarriageStudy2014-email.pdf [lastet ned 6. september 2017]
- UNIFEM, dvs. United Nations Development Fund for Women (2005). *Violence Against Women Study. Syria 2005*. New York: UNIFEM. Tilgjengelig fra https://www.cepal.org/mujer/noticias/paginas/7/42837/VAW_study_2005_syria.pdf [lastet ned 31. juli 2018]
- U.S. Department of State (u.å.) *Country Reciprocity Schedule. Syria*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://travel.state.gov/content/travel/en/us-visas/Visa-Reciprocity-and-Civil-Documents-by-Country/Syria.html> [lastet ned 31. juli 2018]
- U.S. Department of State (2017). *Trafficking in Persons Report 2017*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2017/271293.htm> [lastet ned 31. juli 2018]

Muntlige kilder

- Diplomat ved en vestlig ambassade i Beirut. Møte oktober 2014.
- Direktoratet for migrasjon og pass. Møter i Damaskus september 2015.
- Dokumentekspert ved en vestlig ambassade i Amman. Møte september 2013 og september 2015.
- van Eijk, Esther. Forsker ved Maastricht University. E-postkorrespondanse mars 2016, møte i Oslo juni 2018.
- Humanitær organisasjon. Møte i Damaskus mai 2017.
- Humanitær organisasjon. Møte i Beirut mars 2018.
- Humanitær organisasjon. Møte i Oslo juni 2018.
- Internasjonal organisasjon. Møte i Damaskus mai 2017.
- NID, dvs. Nasjonalt ID-senter. E-postkorrespondanse september 2017.
- Norges ambassade i Amman. Møte september 2015.
- Rabo, Annika. Forsker ved Stockholm University. E-postkorrespondanse september 2017.
- Sivilstatusavdelingen. Møter i Damaskus september 2015, september 2016 og mai 2017.
- Syrias utenriksdepartement. Protokollavdelingen. Møte i Damaskus mai 2017.